

RIIGIKOGU

9. istungjärk. **Protokoll nr. 215 (31).**

1923. a.

Sisu: 1. Päewakorra wastuwõtmine. — 2. Teadaandmine muudatuste kohta Riigikogu koosseisus. 3. Eesti ja Leedu wahelise kuritegijate wäljaandmise ja kohtuliku abiandmise lepingu kinnitamise seadus — redaktsioon. Wastu wõetud. — 4. Eesti ja Läti wahelise kuritegijate wäljaandmise ja kohtuliku abiandmise lepingu kinnitamise seadus — redaktsioon. Wastu wõetud. — 5. Sõjaajal kaitsewägede majapidamises tekkinud kahjude riigi kanda wõtmise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 6. Seadus üldise arweseaduse muutmise kohta — III lugemisel. Wastu wõetud. 7. Kalameeste riiklise laenu seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 8. Eesti sordiparanduse seltsi riiklise laenu seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 9. Kaubandus-tööstusministeeriumi riigiwaranduste osakonna likwideerimise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 10. Tsiwiil kohtupidamise seaduse muutmise seadus pärandusajus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 11. Eesti punaseristi seltsile mängukaartide walmistamise ainuõiguse andmise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 12. Ridalepa ja Agasilla külade waheliseks teeks maawõõrandamise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 13. Sõjaministeeriumile suurtükiwäe poligooni asutamiseks tarwilikkude maatükkide wõõrandamise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 14. Seadus Eesti liitumise kohta Londoni rahwuswahelise raadiotelegraafi konventsiooniga — I lugemisel. Wastu wõetud. — 15. Seadus sõjariistadega ja laskemoonaga kauplemise üle peetawa kontrolli kohta käiwa konventsiooniga liitumise üle — I lugemisel. Wastu wõetud. — 16. Eesti wabariigi ja Ungari kuningriigi wahel tehtud kaubalepingu kinnitamise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 17. Seadus Eesti, Läti ja Leedu wahelise lepingu kinnitamise kohta mõne rahwuswahelise eraõiguse küsimuse korraldamiseks — I lugemisel. Wastu wõetud. — 18. Riigikogu liigete tasu ja sõiduraha seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 19. Tolliseadustik — I lugemisel. Wastu wõetud. — 20. Seadus tollikorralduse kohta — I lugemisel. Wastu wõetud. — 21. Puulaewade ehitamise toetamise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 22. Seadus mõnede muudatuste kohta ärimaksu-seaduses — I lugemisel. Wastu wõetud.

Riigikogu koosolek 6. märtsil 1923 a. kell 10 hom.

Kokku on tulnud 80 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**, pärast abiesimees **A. Kerem** ja esimees **K. Päts**.

Sekretääri kohal abisekretäär **W. Pezold**.

Walitsuse looshis: Riigiwanem **J. Kukk**, sõjaminister **J. Soots**, teedeminister **K. Ipsberg**, rahaminister **G. Westel**, tööhoolekandeminister **Chr. Kaarna**.

Koosolek algab kell 10.35 min.

1. Päewakorra Juhataja K. Wir-
wastuwõtmine. ma: Päewakorra kohta on kaks kirjalikku ettepanekut sisse tulnud. Esimene rkl. Tupits'i poolt, paigutada päewakorra 19. punkt — Riigikogu liigete tasu ja sõiduraha seadus, kodukorra komisjoni ettepanek — päewakorra 16 punktiks. Teine ettepanek on tulnud rkl. Parik'i poolt — päewakorra 22. punkt — tolliseadustik — paigutada päewakorra 17. punktiks. Peale selle wõtta päewakorra 18. punktina tolliseaduse maksmapanemise seadus.

P. Keerdo (wäljasp. rhm.): Siin on ettepanekud tehtud päewakorra-punktide ümberpaigutamise kohta. Üks nendest punktidest, tolliseadus, on niiwõrd suur seadus, et Riigikogu teda enne laialiminekut läbi waadata kuidagi wiisi ei jõua, seda enam, et põhiseaduse järele peaks Riigikogu nüüd juba laiali minema. Kuid, mida tingimata enne Riigikogu laialiminekut peab vastu wõetama, on need seadused, mis juba nädalate wiisi päewakorras seisnud. See on seaduseelnõu põllutööliste tööaja ja palgaolude kohta 1923/24 aastal. See seadus on oma iseloomu poolest sarnane, mis edasilükkamist ei luba, sest 1. mail algab uus põllutööaasta ja kui Riigikogu walimised 5., 6., 7. mail on, siis on selge, et nende seaduste edasilükkamine tähendab otse teed nende tagasilükkamist. Samuti on päewakorra lõppu asetatud punkt 28-na seaduseelnõu tasumaksmise kohta Asutawa Kogu poolt 10. okt. 1919 a. vastu wõetud maaseaduse järele wõõrandatud maade eest, mis tingimata nõuab, et see küsimus wõimalikult praeguse Riigikogu poolt lahendatud saaks. Ma saan väga hästi aru, et eriti tööerakonnale see soowitaw ei ole, seda küsimust enne uusi Riigikogu walimisi ära lahendada, sest

kui see küsimus lahtine, siis on tööerakonnal parem walijate seas kihutustööd teha ja segases wees hingi püüda. Ma teen ettepaneku wõtta päewakorra-punktid 26*), 27** ja 28***) — esimeseks, teiseks ja kolmandaks päewakorra-punktiks.

Juhataja K. Wirma: Peale ettekantud päewakorra-punktide ümberpaigutamise ettepanekute tuleb hääletamisele rkl. Keerdo ettepanek. Asun hääletamisele. Palun neid, kes on rkl. Tupit'si poolt tehtud ettepaneku poolt — 19. päewakorra-punkti asetada 16-daks päewakorra-punktiks, kätt tõsta. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud. Palun neid, kes on rkl. Paarik'i poolt tehtud ettepaneku poolt, et asetada päewakorra-punkt 22. — tolliseadustik — päewakorra-punkt 17. kohale, ning wõtta päewakorra-punkt 18. sisse tolliseadustiku maksmapanemise seadus, kätt üles tõsta. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud. Rkl. Keerdo poolt on ettepanek tehtud paigutada 26., 27., ning 28. päewakorra-punktid 1., 2., 3. päewakorra-punktideks. (Hääletatakse.) Enamus on wastu, seega on see ettepanek tagasi lükatud.

2. Teadaandmine muudatuste kohta Riigikogu koosseisus. Enne päewakorra juurde asumist on mul Riigikogule teatada, et rkl. A. Tulp on Riigikogu liikme kohustused maha pannud ja kutse on saadetud järgmisele kandidaadile Johannes Oriki'le.

3. Eesti ja Leedu wahelise kuritegijate wäljaandmise ja kohtuliku abiandmise lepingu kinnitamise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **K. Ast** (loeb): Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada Eesti ja Leedu wahelise kuritegijate wäljaandmise ja kohtuliku abiandmise lepingu kinnitamise seaduse teksti lõpuliselt ku-

jus järgmiste parandustega: 1) nimetada seadust: „Eesti ja Leedu wahelise kuritegijate wäljaandmise ja kohtuliku abiandmise lepingu kinnitamise seadus.“

Siin on trükiwiga juhtunud, „Leedu“ peab olema kahe „ee“-ga.

Sellel seadusel oli esiteks teistsugune nimetus, ja nimelt: Seadus Eesti ja Leedu wahelise kuritegijate wäljaandmise ja juriidilise abiandmise lepingu kinnitamise kohta.“ Esiteks on sõna „seadus“ maha tõmmatud, aga peale selle on „juriidilise“ asemel komisjon kohasemaks arwanud wõtta sõna „kohtuliku“, sest ka tõlkes, mis hiljem kätte saadi, on see nimetatud kohtulikuks abiandmise lepinguks, mitte aga juriidiliseks abiandmise lepinguks.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja K. Ast (loeb): II parandus: § 1 rida 2: juriidilise, p. o. kohtuliku; sealsamas rida 4 ja 5: jätta wälja sõna ratifitseeritaks“ ühes klambritega.

Mis sellesse puutub, et „juriidilise“ asemel „kohtuliku“ wõtta, siis seda ma juba seletasin. Mis puutub sõna „ratifitseeritaks“ mahakustutamisesse, siis leiab redaktsiooni komisjon, et mingisugust mõtet ei ole seda wõõrakeelset sõna siin klambritesse panna, sest sisu ütleb küllalt täpisealt ära tähendus „tunnistatakse kinnitatuks“, sest siin on nimelt jutt rahwuswahelise lepingu kinnitamisest, mitte ratifitseerimisest.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud.

4. Eesti ja Läti wahelise kuritegijate wäljaandmise ja kohtuliku abiandmise lepingu kinnitamise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **K. Ast** (loeb): Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada Eesti ja Läti wahelise kuritegijate wäljaandmise ja kohtuliku abiandmise lepingu kinnitamise seaduse teksti lõpuliselt ku-

jus järgmiste parandustega:

1) nimetada seadust: „Eesti ja Läti wahelise kuritegijate wäljaandmise ja kohtuliku abiandmise lepingu kinnitamise seadus.“

*) Seaduseelnõu põllutööliste tööaja ja palgatingimiste kohta 1923/24 põllumajandusaasta peale — I lugemisel.

**) Seaduseelnõu põllutööliste tööaja ja palgalude kohta 1923/1924 a. — päewakorral.

***) Seaduseelnõu tasumaksmise kohta Asutawa Kogu poolt 10. okt. 1919 a. wastuwõetud maaseaduse § 1. järele wõõrandatud maade eest — päewakorral.

Need parandused, mis siin on tehtud, on punkt needsamad, mis eelmises seaduses, nii et ma nende kohta seletust ei anna.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja K. Ast (loeb): II parandus: § 1 rida 2: juriidilise, p. o. kohtuliku; sealsamas rida 4 ja 5: jätta välja sõna „ratifitseerituks“ ühes klambritega.

Siin on needsamad motiivid, mis eelmise seaduse juureski, nii et uut seletust waja ei ole.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega vastu wõetud.

5. Sõjaajal kaitsewägede majapidamises tekkinud kahjude riigi kanda wõtmise seadus — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman** (loeb): Sõjaajal kaitsewägede majapidamises tekkinud kahjude riigi kanda wõtmise seadus.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja A. Jürman (loeb):

Kontrollnõukogule antakse õigus riigi kanda wõtta kulused ja kahjusid, mis tekkinud kunni 1. maini 1920 a. rahwawäelaste ja kaitseliitlaste rahalise ülespidamise, toitmise, katmise ja igasuguse muu sõjawäelise warustamise alal, kui kulude ja kahjude tekkimine pole seotud kuritahtlusega ja nad senni seaduslikus korras riigi kanda pole wõetud järgmistel kordadel:

I. Isiklise rahalise ülespidamise alal:

a) juhtumisel, kui rahasaaja tasu suuremal määral on saanud, kui temal makswate nõrmide ja koosseisude järele õigus oli saada, kuid iga kuu kohta mitte üle 100% tasu kogusummast, mida rahasaaja oli õigustatud kuu jooksul saama. On ülemäära maksetud summa kõrgem, kui 100%, siis allub tema tagasimaksmisele üldistel alustel;

b) juhtumisel, kui rahalise kulu liik seaduses ettenägemata, kuid kulu oli tehtud erakorraliste olude sunnil, mida tõendab wastaw ülemus, kui kulusumma ei ulata üle 100.000 marga.

2. Warustuse alal:

a) juhtumisel, kus toiduaineid on rohkem tarwitatud, kui toidetawate arwu ja normi järele lubatud oli, kuid ülekulu oli tingitud puudulikust päewaraamatu pidamisest, normide mitteteadmisest, wõi ülekulu oli tehtud erakorraliste olude sunnil, mida tõendab wastaw ülemus;

b) juhtumisel, kus warustusasjade ärakandmine wõi ärakulutamine on sellekohase akti läbi kindlaks tegemata, kuid üldse asjade läbikäigu järele otsustada wõib, et kustutamise alla tulewad asjad wõisid ära kulutatud saada wõi ülekulu oli tehtud erakorraliste olude sunnil, mida tõendab wastaw ülemus;

c) juhtumisel, kus toiduained wõi muud warustusasjad kaotsi wõi rikke olid läinud, kui iseäralikku korratust majanduslisele administratsioonile süüks ei saa panna.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Seaduse sisu on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on lõpuhääletamisel nähtawa enamusega vastu wõetud.

(Juhatama hakkab abiesimees **A. Kerem**.)

6. Seadus üldise arweseaduse muutmise kohta — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Wirma** (loeb): Seadus üldise arweseaduse muutmise kohta.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) Seaduse pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja K. Wirma (loeb): Üldises arweseaduses (S. K. XIII köide, II jagu) need rublades ettenähtud summad, mis senni weel markadesse ei ole ümber arwatud, lugeda markades ja ühe rubla asemel lugeda üks sada marka.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) Seaduse sisu on nähtawa enamusega vastu wõetud. Panen seaduse peale III lugemist lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on lõpuhääletamisel nähtawa enamusega vastu wõetud.

7. Kalameeste riiklise laenu seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Zimmerman** (loeb): Kalameeste riiklise laenu seadus.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): § 1. Põllutööministeeriumile määratakse 1923 aastal eelarwes 10 miljonit marka laenuandmiseks kalameeste kalapüügiwõrkude, liht- ja mootorpaatide muretsemiseks ja kala ümbertöötamise korraldamiseks.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): § 2. Wabariigi Walitsusel on õigus § 1 väljaantawa laenu väljaandmise korra, nõuetawate kindlustuste, laenu tarwitamise ja laenu pealt wõetawate protsentide määra ja laenu tähtaegade kohta määrusi välja anda.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Kolmanda lugemise järele panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus lõpuhääletamisel vastu wõetud.

8. Eesti sordiparanduse seltsi riiklise laenu seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Zimmerman** (loeb): Eesti sordiparanduse seltsi riiklise laenu seadus.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): § 1. Põllutööministeeriumile määratakse eelkrediiti 2 miljonit marka protsendita laenu andmiseks Eesti sordiparanduse seltsile Jõgewa sordikaswanduse katsejaama hoonete ehitamiseks ja kordaseadmiseks.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): § 2. Wabariigi Walitsusel on õigus § 1 järele väljaantawa laenu väljaandmise korra, nõuetawate kindlustuste ja laenu tähtaegade kohta määrusi välja anda.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Kolmanda lugemise järele panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus lõpuhääletamisel vastu wõetud.

9. Kaubandus-tööstusministeeriumi riigiwaranduste osakonna likwideerimise seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **H. Koch** (loeb): Kaubandus-tööstusministeeriumi riigiwaranduste osakonna likwideerimise seadus.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **H. Koch** (loeb): § 1. Riigiwaranduste osakond määratakse likwideerimisele 1-st jaanuarist 1923 a. arwates.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **H. Koch** (loeb): § 2. Kunni riigiwaranduste osakonna lõpuliku likwideerimiseni jääwad jõusse Wabariigi Walitsuse poolt 4. aprillil 1921 a. ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal wastuwõetud riigiwaranduste osakonna ja selle juures asuwa likwideerimise komisjoni põhimäärused.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **H. Koch** (loeb): § 3. Riigiwaranduste osakonna likwideerimise lähemate juhtnõõride andmine antakse kaubandus-tööstusministri hooleks.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **H. Koch** (loeb): § 4. Riigiwaranduste osakonna riigiwaranduste nimekirjast ja inventuurist kustutatakse maha järgmised warandused:

a) mis wastawate politseiwõimude poolt koha peal toimepanud juurdluste põhjal on ajajooksul teadmata kaduma läinud ja mille iga üksiku waranduse praegune wäärtus mitte üle 5.000 marga ei ole;

b) mis realiseerimata ja mille iga üksiku waranduse praegune wäärtus mitte

üle 1.000 marga ei ole, loobudes selle waranduse realiseerimisest ja lugeda see ärähäwitatuks ning wastaw toimetus ära lõpetada.

K. Wirma (sd.): Selle paragrahwi peale juhtis teisel lugemisel tähelpanu rkl. härra Tõnisson. Kui seda paragrahwi üksikasjaliselt waadata ja jälgida neid seadusi, mille põhjal wõib kaubandus-tööstusministeerium kadumaminewaid warandusi maha kirjutada, millede wäärtus siiski kaunis suur, siis selgub, et ei tawitse neid lihtsalt nimekirjast maha kustutada ja ükskõik kelle hoolde jätta, waid neid warandusi wõiks waldadele wõi teistele omawalitsuse asutustele edasi anda, kas wõi wäikese tasu eest. Neid warandusi niimoodi nimekirjadest wälja jätta, nagu see paragrahw siin ette näeb, see ei näi õnnelik olewat. Nii et toetades rkl. Tõnisson'i seletusi II lugemisel, soowitan Riigikogule seda paragrahwi wälja jätta.

Juhataja **A. Kerem**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **H. Koch**: Ma tähendasin juba komisjonis, et see paragrahw on ainult sisse wõetud sellepärast, et niisuguseid warandusi, mis ei ole olemas ja mis omal ajal on nimekirja sisse kantud, inwentuuri nimekirjast maha kustutada ja mispärast ei ole saadud arweid ära lõpetada. (Wahelhüüe: Kontrolli nõusolekul saab kõik teha!)

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see paragrahw tagasi lükatud.

Aruandja **H. Koch** (loeb): § 5. Riigiwaranduste osakonna tegewuse lõpetamisest awaldatakse kaubandus-tööstusministeeriumi poolt „Riigi Teatajas“, milal ka kõik riigiwaranduste osakonna põhimäärused oma jõu kaotawad.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **H. Koch** (loeb): § 6. Riigiwaranduste osakonna ametnikud, kes selle seaduse maksmahakkamiseni on ametis püsinud vähemalt üks aasta ja keda osakonna teenistusest tegewuse puudusel wabastatakse, saawad kahe kuu palga suuruses eritasu, wiimase kuu palga järele arwatud, kui neid mõnda teise riigiasutusse teenistusse üle ei wiida.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

III lugemise järele panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see seadus lõpuhääletamisel wastu wõetud.

(Juhatama hakkab abiesimees **K. Wirma**.)

10. Tsiwiil kohtupidamise seaduse muutmise seadus parandusajus — III lugemisel.

Üldise komisjoni aruandja **J. Jaakson** (loeb): Tsiwiil kohtupidamise seaduse muutmise seadus parandusajus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): I. Tsiwiil kohtupidamise seaduse §§ 1956, 2011 ja 2024 muudetakse ja täiendatakse järgmiselt:

§ 1956 Balti eraseaduse §§ 2446—2452 tähendatud korraldused kirjalikkude testamentide awamise ning kirjalikkude kui ka suusõnaliste testamentide ja teiste wiimse tahtmise awalduste (surmajuhumiseks tehtud kingituste, pärijaksnimetamise lepingute koditsiilide) wäljakuulutamise kohta tehakse selle rahukohtuniku poolt, kus parandusjätjal oli wiimne elukoht enne surma.

§ 2011. Kuulutus paranduse awamise üle (Balti eraseaduse §§ 373, 2597, 2629, 2651 ja 2652) tehakse selle rahukohtuniku poolt, kus parandusjätjal oli wiimne elukoht enne surma.

Märkus. Kuulutus awaldatakse „Riigi Teatajas“ ja pannakse üles nähtawal kohal kohturuumis ning peale selle, kui parandusjätjal wiimne elukoht oli maal, wõi kui paranduse hulka kuulub maal olew kinniswara, siis ka kohalikus wallamajas, kus parandusjätjal oli wiimne elukoht enne surma ja kus asub kinniswara. Kui paranduse wäärtus ei ulata üle 50.000 marga, siis ei ole kuulutamine „Riigi Teatajas“ sunduslik.

§ 2011¹. Kui parandusjätja wiimne elukoht oli wäljamaal, siis tehakse § 1956 ja 2011 ettenähtud korraldused ja kuulutused Tallinna I jaoskonna rahukohtunikude poolt.

§ 2024. Kui paranduse jagamise asjas pärijad kodusel teel kokku ei lepi, siis wõiwad nad paranduse jagamist nõuda wastawa rahukohtuniku juures wõi was-

tawas rahukogus (§ 2024¹) §§ 2026—2028 ettenähtud korras. Kohtu alluwus määratakse kindlaks neil alustel, mis on maksitud nõudeasjus.

§ 2024¹. Päranduse jagamise nõudmised antakse sellele rahukohtunikule või rahukogule, kelle poolt või kelle piirkonnas toimetati pärandusasja (§§ 1956, 2011 ja 2011¹). Kui päranduse hulka kuulub kinniswara, siis antakse päranduse jagamise nõudmised sellele rahukohtunikule või rahukogule, kelle piirkonnas asub nimetatud kinniswara, või kui neid mitu on, siis üks nendest.

§ 2024². Päranduse jagamise asjus, mis alluwad rahukogule, (§ 2024) woiwad pärijad omawahelisel kokkuleppel pöörata enne asja alustamist rahukogus wastawa rahukohtuniku poole (§ 2024¹) palwega päranduse jagamise kawa kokku seada ja pärijatele wastuwõtmiseks ette panna.

§ 2024³. Kui pärijad rahukohtuniku poolt kokkuseatud jagamise kawaga nõus on, siis otsustab rahukohtunik kawa kinnitada ja annab oma otsustest pärijatele teada allkirja wastu.

Ei ole pärijad rahukohtuniku poolt kokkuseatud kawaga nõus, siis lõpetab rahukohtunik asjatoimetuse ja pärijatel jääb õigus päranduse jagamist nõuda wastawas rahukogus harilikus korras.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Seaduse esimene osa on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Jaakson (loeb): II. Käesolew seadus ei muuda nende asjade alluwust kohtutele, mis kohtutele on sisse antud enne selle seaduse maksimahakkamist.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Seaduse II osa on nähtawa enamusega wastu wõetud. Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus lõpuhääletamisel wastu wõetud.

11. Eesti punaseristi seltsile mängukaartide walmistamise ainuõiguse andmise seadus — III lugemisel.

Üldise komisjoni aruandja **A. Palwadre** (loeb): Eesti punaseristi seltsile mängukaartide walmistamise ainuõiguse andmise seadus.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 1. Tööstuse määrustiku (Wene s. k. XI köide) § 66 wiimane lause muudetakse järgmiselt:

„Igasuguste mängukaartide walmistamine on Eesti punaseristi seltsi ainuõigus.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 2. Seaduses ja määrustes, mis mängukaartide walmistamist, tarwitamist või müümist korraldawad, tuleb lugeda keiserlikkude kaswatusmajade ja keiserinna Maria asutuste asemel „Eesti punaseristi selts“.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud. Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus lõpuhääletamisel wastu wõetud.

Sõna on aruandjana üldise komisjoni abiesimehel härra Jaakson'il.

12. Ridalepa ja Agasilla külad waheliseks teeks maawõrandamise seadus — III lugemisel. Üldise komisjoni aruandja **J. Jaakson** (loeb): Ridalepa ja Agasilla külad waheliseks teeks maawõrandamise seadus.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Jaakson (loeb): § 1. Pärnu maakonna Sauga walla Ridalepa ja Jõõpre walla Agasilla külad waheliseks ühenduse teeks wõõrandatakse tarwisminew maa Pärnu maakonnawalitsuse korraldusse järgmistelt maaüksuselt:

1) Sauga wallas — Kambi mõisast äralahutatud Siimu (Siimo) nr. 9 (kreposti nr. 1223) talu küljest 5676 ruutküünart (ehk 463 ruutsülda 17 ruutjalga) ja Naelaka nr. 10 (kreposti nr. 1224) talu küljest 2352 ruutküünart (ehk 192 ruutsülda);

2) Jõõpre wallas — Jõõpre mõisast äralahutatud Ristimetsa nr. 49 (kreposti nr. 1008) talu küljest 5376 ruutküünart (ehk 438 ruutsülda 42 ruutjalga).

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 2. Wõõrandatud maade eest maksab Pärnu maakonnawalitsus sennistele omanikkudele tasu sellekohaste seaduste järele.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **J. Jaakson** (loeb): § 3. Wõõrandamist teostab siseministeerium.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega vastu wõetud. Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega lõpuhääletamisel vastu wõetud.

13. Sõjaministeeriumile suurtükiwäe poligooni asutamiseks tarwilikkude maa-tilkkide wõõrandamise seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman** (loeb): Sõjaministeeriumile suurtükiwäe poligooni asutamiseks tarwilikkude maatükkide wõõrandamise seadus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb): Sõjaministeeriumile wõõrandatakse suurtükiwäe poligooni asutamiseks maa-alad Wabariigi Walitsuse poolt 13. apr. 1922 a. kinnitatud ja 16. weebruaril 1923 a. täiendatud plaani järele Harju maakonnas 1) Jõeletme wallas; a) Ihasalu külas 67,001 tiinu, b) Neeme külas 26,603 tiinu, d) põhja paberi- ja puupapiwabrikute aktiühisuse maadest 101,147 tiinu, e) Koila külas 11,947 tiinu, g) Joa külas 81,620 tiinu, h) Ruu külas 22,835 tiinu, 2) Kodasuu wallas; a) Kaberla külas 36,787 tiinu, b) Kaberneeme külas 202,320 tiinu — maade krepostiüksustest, mis plaani juurde lisatud nimestikus ära tähendatud.

Tasu maksetakse maaomanikkudele wõõrandatud maa eest. Sead. k. k. X § 575 ja järgm. põhjal, kas rahas ehk antakse asemele wabal kokkuleppel riigimaad wastawas suuruses ja headuses.

Sõjaministeeriumile antakse õigus nimetatud maid kohe peale nimekirja kokkuseadmist oma waldamisele wõtta.

L. Johanson (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Kui ma I lugemisel seda tähendasin, missugusesse seisukorda Kaberneeme kalamehed selle seaduse wastuwõtmisega satuwad ja ette tõin, et terve poolsaar saab ajutiselt sulutud ja läbikäigutee kinni pandud, siis ütles härra Laidoner, et minu teated ei olewat õiged. Nüüd olen ma kohalikkudelt elanikkudelt mitmel korral järele kuulanud ja otsusele jõudnud, et minul õigus oli, aga mitte härra Laidoner'il ja Soots'il. Selle tee pikkus, mis Narwa maanteelt Kaberla külani wälja wiib, on 6 wersta. See suletakse laskmiste ajaks. Küll aga wõimaldatakse elanikkudele laskmise ajal mere rannaäärest kõrwalist teed tarwitada, kuid see tee, millest härra sõjaminister rääkis, nagu oleks ta natukene kõweram, on 15 wersta pikk, tähendab — wahe on 10 wersta. Tagajärg on see, et kui kalapaat hommikul maale tuleb, siis wõib kalamees otsekohest teed tarwitades õhtuks linna jõuda. Nüüd on see täiesti wõimatu ja terve selle poolsaare elanikkude tegewus saab halwatud.

Edasi tähendas härra sõjaminister ja seda toetas ka härra Laidoner, et kalameestele aiamaa alles jäetakse, kuid see ei ole mitte õige. Aiamaa jääb ainult ühele osale, kuma teistelt on ka aiamaa ära wõetud ja on isegi poligooni sisse planeeritud maja osad. Niiwiisi saab ära häwitatud selles külas, Kaberneemes, 9 suuremat majapidamist, 30 wäiksemat, kus elanikka 400. Neemes suuremaid 7, wäiksemaid 40, kus elanikka 300. Ihasalus suuremaid 5, wäiksemaid 26, kus elanikka 180. Nii, et ära saab häwitatud suuremaid talusid — 21, wäiksemaid majapidamisi — 96 ja seal on enesele senni elu ülespidamist leidnud 880 inimest. Peale selle puudutab see poligooni asutamine weel Koila küla, Joa küla ja Ruu küla. Need on tagajärjed, mis selle seaduse wastuwõtmine toob. Meie põhiseaduse järele on eraomandus Eestis igale kodanikule kindlustatud. Käesolew seadus, kui tema vastu saab wõetud, näitab seda, kuidas sellest põllumeeste erakond aru saab, kui on tegemist wäikeste kalameestega, kes ei mäleta enam, kui kaua nad on elanud kohtadel, mis nüüd wõõrandatakse, kus nende isade isaisad on tööd teinud, ja sajad aastad elanud. Nüüd

antakse nendele kerjuse kepp kätte ja öeldakse: olge head ja minge ära! Siia tuleb härra sõjaminister oma plaanidega ja temale peab see maa puhtaks tehtud saama! Minge teie, kuhu teie tahate! Niiwiisi saavad aru seal need härrad (näitab käega põllumeeste rühma peale) eraomanduse kaitsest ja väikestest majapidamistest. Ma loen siin ette üksikud kohtade suurused: Kaberneemes Indu — 20 tiinu, Aksli — 12½, ja teine Aksli — 12½, Kuuse — 6, Jaagu 12½, jälle üks Aksli — 24, Nurga — 5, Pallu — 5, Tõnu — 9½, Paju — 3½ jne. Nii suured on need kohad, mis saavad seal ära häwitatud. Muidugi, enamusel on juba see otsus kindel ja wastuwaidlemine näib asjata olewat, kuid ühe asja peale tahan ma veel tähelpanu juhtida, et selle seaduse wastuwõtmisega wõetakse umbes 1.000 inimese igapäewane leib ära. See seadus on surmaotsus Kaberneemele ja teiste külade elanikkudele. Kui teie oma käe üles tõstate ja selle surmaotsuse heaks kiidate, siis häwitatakse teie ära need kalameeste külad ja wõib olla tuleb aeg, kus teie aru saate, et oleks wõinud teisiti toimetada, et on tõesti asjata olnud see aadrilaskmine, kuid teil on olnud nii suur usk selle härra sõjaministri sisse.

Sõjaminister J. Soots: Lugupeetud rahwasaadikud! Härra Johanson tuli jälle uuesti ette oma wäidetega, mis minewal korral juba said ümber lükatud. Kommisjonile oli esitatud seaduseelnõu ühes plaaniga, tema on praegu siin laua peal ja sealt wõib näha, et see wäljapääsemise tee, millest räägiti, ei käi mitte 15 wersta ümber, waid lugu on nõnda, et kui otsekohene tee lugeda diagonaaliks, siis oleks see kaudne wäljapääsemise tee sedawõrd pikem, kuiwõrd kaatedid on pikemad diagonaalist. Otsekohene tee on 3 wersta, ümber sõita tuleb ainult 4 wersta, nõnda, et üks werst tuleks tee pikem. Wõib ju ka 50-werstalisi ringreisid teha, kuid need ligemad ümbersõidu teed, mis on laskeplatsi ääre peal, ei ole mitte sulutud ja on lühemad. Kui teie waatate seda plaani, siis näete, et need poolsaare otsad on täiesti wabad wõõrandamisest, nii, et ka need majad, mis laskeplatsi ääres on, jääksid täiesti terweks, ning jäetakse ka kõikidele aiamaad. See plaan on ometi uus, ta on minewal suwel tehtud ja peale nende majade, mis siin plaani peal on, ei ole teisi maju olemas. Ja sellepärast pean ma jälle kinnitama, et pilt, mida härra

Johanson ette kandis, on väga liialdatud ja suurendatud. Muidugi on 4 wersta raskem sõita, kui 3, kuid wäljapääsetee ikka jääb.

L. Johanson (sd.): Ma pean veel uuesti kinnitama, et see, mida härra Soots praegu ütles, mitte õige ei ole. Kui pandakse kinni tee Narwa maanteele, mis wälja läheb Kaberlast, siis tuleb käia Walkla mõisa kaudu, ja see teeb kokku Kaberlasse 15 wersta. (Sõjaminister J. Soots: Saab ka ligemalt.) Teie wõite rääkida, mis Te tahate. (Sõjaminister J. Soots: Tulge wadake kaarti.) Mis ma Teie kaartist waatan, mul on omalgi kaart laual. Ma tean ka, et mitu saatkonda on käinud seal linnas, mitte ainult minu, waid ka tööerakonna juures, ja sealt on öeldud, et egas meie selle asja pärast veel walitsuse kriisi ei hakka tegema. (Th. Pool (töer.): Mis Te räägite?) Nad on härra Keremi juures käinud, ja mina usun neid, sellepärast, et need mehed seletasid seda asja nii, nagu ka ennem oli. Teed olid sulutud, tuli kõrwalteid mööda käia, ja see oli 15 wersta pikk. Seda rääkis mitte ainult üks saatkond, waid mitu. (A. Tupits (põl.): Teie eisaanud aru, mis mehed Teile rääkisid.)

Juhafaja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Jürman: Ma pean tähendama, et siin on tegemist arusaamatusega, millest härra Johanson rääkis, kui ta toonitab, et elanikkudel tulla mitu ja mitu wersta kõwerat teed käia. Siin kaarti peal aga wõib maastaabi järele wälja arwata tee kõwerus, mis kõigest üks werst, sellega tuleb elanikkudel leppida. Mis puutub üldse majade wõi talude häwitamisesse, siis mingisuguseid majasid siin häwitatud ei ole ja talumajad kui niisugused, jääwad täiesti puutumata. (L. Johanson (sd.): Majade maa wõõrandatakse.) Ainult need maad, mis on eemal külast, käiwad wõõrandamise alla. Peasjalikult käiwad wõõrandamise alla metsa-, heina- ja karjamaad. (L. Johanson (sd.): Põllumaad!) Põllumaad on wähe, suurem osa jääb järele, tegemist on ainult metsa-, karja- ja heinamaaga, mida nad asemele saawad ja mida sama hästi kasutada wõib, wõib olla antakse neile seda liiki maad veel rohkemgi kasutada. Heinamaad, mis on poliagooni sees, wõiwad endiselt nende oma-

nikkudele tarwitada jääda. Et nüüd härra Johanson peajasjalikult seda toonitas, et siin wõõrandatakse just wäikeste talude maid, siis pean tähendama, et see wäide mitte õige ei ole. Siin wõõrandatakse suur maatükk, 101 tiinu, ühelt omnikult. Siin ei ole tegemist sihiliku wäikeste talude wõõrandamisega, waid siin on tegemist maawõõrandamisega riiklikeks otstarbeks, mida igas riigis ette tuleb, näituseks kas raudtee wõi mõneks muuks suuremaks riiklikeks ettewõtteks. See sugusel korral ei waadata selle peale, kas siin wäikse wõi suure talu maaga tegemist on. Ühtlasi on siin mitu korda tähendatud, et kalameestel wõimalus awaneb maad mujalt kasutada saada ja nii ei häwitata mitte nende majapidamist. Kalameestele on tähtis, et nad lehma ja hobust pidada saaks, selleks on neil tarwis heinamaad ja karjamaad, mida külluses poligooni maa-alalt saada wõiwad.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse, loetakse häälti.) Poolt on 30 häält, wastu 23, sellega on seaduse sisu wastu wõetud. Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus lõpuhääletamisel wastu wõetud.

14. Seadus Eesti liitumise kohta Londoni rahwuswahelise raadiotelegraafi konwentsiooniga — I lugemisel.

Wälisasjade komisjoni aruandja **J. Laidoner:** Lugupeetud rahwasaadikud! Käesolew seaduseelnõu puudutab Eesti riigi liitumise küsimust rahwuswahelise raadiotelegraafi konwentsiooniga. Lähemal ajal saab Haapsalus walmis raadiojaam, üldiseks tarwitamiseks ja selleks ajaks peame meie liituma üleilmilise raadiotelegraafi konwentsiooniga. Siinjuures peab aga tähendama, et see liitumine mitte ainult wormaalne pole, waid tema paneb meile peale ka wäikesed kohustused. Raadiotelegraafi tarwis on asutatud Shweitsis sellekohane büroo ja selle büroo ülewalpidamise kulud tulewad kõikide konwentsiooni osaliste kanda. Meie kohta teeks see kulu aastas wälja umbes 75 kunni 100 tuhat marka. Selle kulu peale waatamata peame meie siiski ühinema nimetatud konwentsiooniga, sellepärast, et raadiotelegraafiline läbikäimine igapäewaga suureneb ja see ühinemine on niisama tarwilik, kui oli

omal ajal tarwilik ühinemine üldise telegraafi konwentsiooniga. Wäliskomisjoni nimel teen ettepaneku seda seaduseelnõu esimesel lugemisel wastu wõtta.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja J. Laidoner: Teen ettepaneku selle seaduseelnõu II lugemisele asuda ilma kodukorras ettenähtud kolmepäewalist waheaega ära ootamata.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

15. Seadus sõjariistadega ja laskemoonaga kauplemise üle peetawa kontrolli kohta käiwa konwentsiooniga liitumise üle — I lugemisel.

Wälisasjade komisjoni aruandja **J. Laidoner:** Käesolew konwentsioon puudutab sõjariistadega ja laskemoonaga kauplemist. Peale suure sõja jäid paljudel riikidel suured sõjariistadelaadud järele ja kui nüüd sõjariistu oleks hakatud ilma mingisuguse kontrollita igale ühele edasi müüma, siis ei oleks see tekitanud mitte ainult sisemist korralagedust, waid oleks wõinud ka rahwuswahelist sõjahädaohtu wälja kutsuda. Seda silmas pidades, sõlmiti 1919 aastal sellekohane leping St.-Germain — En Layes'is. Selle lepingu üks põhimõte on see, et sõjariistadega kauplemist asetada walitsuse kontrolli alla, et sõjariistadega kauplemine sünniks ainult walitsuse loaga. Kui sõjariistu wõi laskemoona kuskilt riigist wälja weetakse, siis peab teada olema, kellele see läheb, mis otstarbeks jne. Teiseks on selles lepingus ära tähendatud üks osa maa-aladest, millede kohta iseralised kitsendawad reeglid maksuma on pandud. Need on endine Türgi riik, Araabia, Persia lahede ümbrus ja Aafrika, peale Lõuna-Aafrika ja Alshiiiria. Peatähtsus seisab ikkagi selles, et kõik sõjariistadega kauplemine sünniks walitsuse kontrolli all. Faktiliselt on see meil juba maksew ja ka kõik Euroopa suurriigid on seda makswaks tunnistanud, peale Ameerika Ühisriikide. Ameerika Ühisriikides on sõjariistadega kauplemine waba. Selle peale waatamata, et Ameerika Ühisriigid ei ole selle konwentsiooniga mitte ühinenud, ei ole ikkagi neil mingisugust põhjust temaga

mitte ühineda. Rahwasteliidus oli see küsimus ka kõne all ja soovitati seal tingimata selle konventsiooniga ühineda. Väliskomisjonis arutati see küsimus läbi ja komisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **J. Laidoner**: Teen ettepaneku niisama nagu eelmise seaduse kohta, ka seda seadust II lugemisele võtta ilma 3. päevalise tähtaja ära ootamata I ja II lugemise wahel.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek vastu võetud.

16. Eesti wabariigi ja Ungari kuningriigi wahel tehtud kaubalepingu kinnitamise seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman**: Kaubalepingule on alla kirjutatud 19. oktoobril 1922 a. ja see kaubaleping, mis Eesti ja Ungari wahel tehtud, on sennistest kaubalepingutest wast kõige paremini wälja kujunenud. Ainult kahju, et Ungari kaugel on ja et iseäralist kaubanduslist wahekorda, kaubanduslist liikumist Eesti ja Ungari wahel ette kujutada ei wõi. Üksikutest kaubaainetest wõiks nüüd Eestist näituseks paberi- ja puutööstuse alal midagi Ungarisse wiia, kuna Ungarist ka raske kaupe sisse wedada on. Muidu on aga Ungari kaubaleping nii tehtud, et Ungari lahti ütleb kõigist nendest tingimistest, mis Eesti wabariik oma piiririikidele wõib anda, peale selle weel Leedule ja Soomele. Eesti wõib Ungarisse sisse wedada kõiki oma kaupe kõige madalamate tollitariifide alustel. Senni aga kui Ungaris on makswad määrused, mille järele kauba sissewedu piiratud, wõib Eestist Ungarisse ainult teatud kaupe määratud paljuses sisse wedada. Teisest küljest ei anna Eesti Ungarile mitte eesõigustuse tingimisi, waid kõik tollitariifid on makswad ka sealt sissewetawate kaupade kohta, wälja arwatud ainult tollide alandused järgmiste kaupade peale: würtsikaubad, marjaweinid, mineraalweed, põllutöõmasinad, ja elektrotehnika riistad. Rahaasjanduse komisjon, kus see seadus arutamisel oli, lei-

dis, — et see seadus on wastuwõetaw, ja rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku I lugemisel kaubalepingu kinnitamise seadust vastu võtta.

K. Ast (sd.): Mina ei mõtle mitte käesolewa kaubalepingu vastu waielda, ei taha ka sisuliselt teda puudutada, sest wõib ju wäga wõimalik olla, et see leping soodne on, aga ma tahtsin ainult ühe, enam-wähem kõrwalise asja peale tähelepanu juhtida, mis on meie kaubalepingutes, mitte ainult selles, waid ka eelmistes, nii nagu mööda minnes otsustatud. See on nimelt kirjandus ja kunstitoodete rahwuswahelise kaitse küsimus. On olemas mingisugune paragrahw käesolewas lepingus, kus räägitakse sellest, et mõlemad lepinguosalised pooled tunnistawad maks-waks konventsiooni 1886 a., see käib kirjanduse ja kunstitoodete autoriõiguse kohta. See leping on uuesti läbi waadatud, nagu sellest lepingu tekstist selgub, Berliinis 13. nowembril 1908 a. ja pärast 20. märtsil 1914 a. ühes lisaprotokollidega kinnitatud. See leping kõigi täienduste ja lisandustega on Eesti-Ungari wahelise kaubalepinguga sunduslikuks tunnistatud ka meie riigi kohta. Küll on lõpuks lisandus, et Eesti ja Ungari reserweeriwad endile õiguse selles osas erilepingut walmistada, siis ka selle erilepingu walmistamisega need riigid wõiwad wastastikku autoriõiguse kaitsmises teistsuguseid määrusi maksma panna. See on wäga soovitaw reserwatsioon ja oleks wäga soovitaw, et edaspidi tõesti Eesti ja Ungari wahel küsimus erilepingu tegemise kohta päewakorrale kerkiks, et siis need mõlemad maad oskaks leida sarnast teed, et nad kultuuriliselt rahuldatud oleks ja et ka kirjanikkudel ja kunstnikkudel ei oleks põhjust pahandada. Halb on aga see, et waremalt on ühes teises lepingus sama määrus vastu wõetud, see on nimelt Prantsuse-Eesti wahelises kaubalepingus ja seal on, nagu ma kuulnud olen, rahwuswahelised lepingud, mis käiwad kirjanduse ja kunstitoodete kohta, vastu wõetud ilma reserwatsioonita. Nii on iga-sugune wõimalus Eesti kirjandusel ja ajakirjandusel ära wõetud Prantsuse kunstiallikate ja kirjandusallikate juurde pääseda. Neil rasketel tingimistel, mis ilma kirjandusturul tõlke andmise juures praegu maksawad, ei ole mingisugust kahtlust, et kui omal ajal seda küsimust oleks üles tõstetud õigest seisukohast, siis kahtlemata oleks suudetud Prantsuse-

Eesti wahel sama korda saata, mis praegu Ungari-Eesti lepinguga maksuma hakkab. Et Prantsuse walitsus, Prantsuse rahwas, nende kirjanikud ja kunstnikud ei oleks mitte aru saanud sellest raskest seisukor-
rast, milles meie wiibime, selle juures ei maksa kahelda, sest nemad oleks wist Eestile wastu tulnud, olles huwitatud oma kunsti ja kirjanduse toodete laialilaotami-
sest. Nüüd on aga selle küsimuse otsus-
tamise oma peale wõtnud inimesed, kellel kunsti wastu kõigewähemat huwi ei ole, kes on läinud kaubalepingut tegema, on tunginud aga kunsti küsimuste elulistsesse asjadesse, ilma et see neid kõigewähem huwitanud oleks. Mina leian, et see mitte õige ei ole; oleks pidanud seltskonda enne informeerima, kui sarnaste asjadega juleti lagedale tulla. Tagant järele on see kah-
jatsemine hiline, kuid olgu see siin siiski kinni naelutatud, et wälisministeerium on lubanud endale nii talitada, nagu see meie kultuurile sugugi soowitaw pole.

W. Ernits (sd.): Et Eesti ja Ungari wahel kaubaleping loodakse see on täitsa terwitataw. Ja et kaubitsemine Eesti ja Ungari wahel elawam saab olema kui ta seda praegu on, kuna selleks kaubaleping kõige paremaid wõimalusi annab, see on selge. Kuid kõige selle juures on selles kaubalepingus punkt, mille wastu ma siin waidlen, nimelt, et Ungarist sisseweeta-
wate marjaweinide kohta luuakse õige suur tollihõlbustus. Ma pean tähendama, et meil on omal alkoholi küll ja küll. Ei ole arwata, et Ungarist kes teab kui palju weinisid sisse toodaks, kuid igatahes oma osa waluutat läheb wäljamaale ja joo-
mine suureneb teatawa määrani. Selle-
pärast leian mina, et Ungari marjaweinide sissewedu lubataw ei peaks olema.

Aruandja A. Jürman: Rkl. Ast tõi siin ette küsimusi Bern'i rahwuswa-
helise lepingu kohta kirjanduse ja kunsti-
toodete kaitse alal. See on tõepoolest meil igasse lepingusse wastu wõetud ja ma ei tea, kas nüüd oleks korda läinud neist lahti ütelda. Wõib olla kui oleks õige südilt wälja astunud, siis korda oleks läinud Berni lepingu mõju pehmen-
dada. Kui see nüüd nii halwawalt meie kirjanduse ja kunsti peale mõjub ja meile wõõrast kunsti ja kirjandust enam mitte kergelt kättesaadawaks ei tee, siis peaksime kat-
suma tulewaste lepingute sõlmimiste juu-
res seda punkti pehmen-
dada. Kas see meile korda läheb, seda on raske ette ütelda. Kommisjonis seda küsimust ei

puudutatud, ta tõsteti esimest korda siin rkl. Ast'i poolt ülesse.

Juhataja K. Wirma: (Hääle-
tatakse.) Seadus on nähtawa enamusega I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja A. Jürman: Ma panen ette selle seaduse teisele lugemisele asuda ilma 3. päewalise tähtajata I ja II luge-
mise wahel.

Juhataja K. Wirma: (Hääle-
tatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

17. Seadus Eesti, Läti ja Leedu wahelise lepingu kinnitamise kohta mõne rahwuswahelise eraõiguse küsimuse korraldamiseks — I lugemisel.

Wälisasjade komisjoni aruandja A. Jürgenstein: Austatud Riigikogu liikmed! See seadus, mis Eesti, Läti ja Leedu wahelise lepingu kinnitami-
se kohta mõne rahwuswahelise eraõiguse küsimuse korraldamise kohta käib, ulatab kaunis kaugele tagasi. Ta on Haagi konwentsiooni järele 1905 a. kokku seatud, siis töötati ta uuesti läbi Bulduri konwerentsil septembrikuul 1920 a., muu-
deti Haagi konwentsioonil selle järele, mis meile soodsam. Alla kirjutati see leping aga kolme riigi poolt hiljem, see on 1921 a. juulikuul Riias. Tema ratifitseerimine on aga aega wõtnud, sest tõlki-
mine wõttis aega, niisama tõlgete parandamine. See seadus käsitab küsimusi, mis puutuwad kohtulik-
kude ja mittekohtulik-
kude aktide kättetoimetamisesse, kohtulik-
kude ülesannete täitmisesse, wäljamaa-
laste nõuete poolt kohtukulude ja kostjate kahjutasu kindlustamisse, waesuse õiguse-
sesse ja isiklikku kinnipidamisesse kodan-
listes ja kaubanduslistes asjades jne. Seadus lubab, et neid asju ajaksid Eesti, Läti ja Leedu asutused omawahel, keskwalitsu-
sest mööda minnes, mis asjade ajamist kiirendab. See leping ei pane mingisugu-
seid rahalisi kohustusi peale ja ma panen ette wäliskomisjoni nimel seda I luge-
misel wastu wõtta.

Juhataja K. Wirma: (Hääle-
tatakse.) Seadus on nähtawa enamusega I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja A. Jürgenstein: Teen ettepaneku, et seda seadust wõiks II lu-

gemisele wõtta ilma kolmepäewalise tähtajata I ja II lugemise wahel.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtaw enamusega wastu wõetud.

18. Riigikogu liigete tasu ja sõiduraha seadus — I lugemisel.

Kodukorra komisjoni aruandja **A. Tupits**: Austatud Riigikogu liikmed! Kodukorra komisjonis, kus arutusele tuli Riigikogu liigete tasu ja sõiduraha seaduseelnõu, mis põllumeeste rühma poolt esitatud oli, tõusis kaks küsimust ülesse: kõige pealt, et kas Riigikogu liigete palk peab ärarippuwuses olema mõnest teisest palgast, nii kui ta senni olenes Riigikohtu liigete palgast, wõi tuleks Riigikogu liigetele kindel kuutasu määrata. Komisjon kaalus seda küsimust mitmekülgselt ja enamus jõudis otsusele, et Riigikogu liigete palk, mis teatawasti kolme aasta peale kindlaks määratakse, peab ikkagi ära rippuma mingisugusest teisest palgamäärast, ja et seda ette kindlaks ära määrata ei saaks. Edasi kerkis teine küsimus üles, et kas palgaseaduses ei peaks mitte Riigikogu liigete palk täielikult kindlaks määratud olema, nii et komisjonidest osawõtmise ja muud tasud oleks ka kindlaks määratud. Ka selles küsimuses jäi komisjoni enamus sennisele seisukohale, et lisatasud, see on — need tasud, mis peale põhipalga tulewad, tuleksid ikkagi kindlaks määrata uue Riigikogu poolt ta kodukorras.

Kui komisjon seaduseelnõu arutama hakkas, siis otsustati kohe esimese paragrahwi juures kõigetähtsam küsimus ära: Riigikogu liikme palk ei pea tulewikus mitte ära rippuma Riigikohtu liikme palgast, sest senni on see nurinat sünnitanud, kuna Riigikohtu liigete palkasid selle tõttu mitte reguleerida ei saadud, sest et kui 10 isikul palka tõsta, siis paratamata sellega ka 100 Riigikogu liikme palgad kaasa peawad sammuma. Sellepärast otsustas siis komisjon Riigikogu liigete palgad rippuwusesse wiia Wabariigi Walitsuse liigete wõi ministrite palkadest, mis teatawasti sama suured on kui Riigikohtu liikme palgad. Aga sellejuures tehti kaks ettepanekut: 1) et Riigikogu liigete põhipalk oleks — $\frac{1}{4}$ ministri palgast ja teine ettepanek — $\frac{1}{2}$. Kumbki ettepanek ei saanud tarwilikku häälteenamust ja sellepärast esitab siin komisjon kaks paral-

leel ettepanekut. $\frac{1}{4}$ oleks siin — 9.000, $\frac{1}{2}$ — 12.000 kuus.

Kolmandat paragrahwi, mis lisatasudest kõneleb, muudeti kaunis palju, nimelt et Riigikogu juhatus ja komisjonidest ning alamkomisjonidest osawõtmise ja komisjoni koosolekute juhatamise ja tegeliku sekretääri kohuste täitmise eest ning aruandmise eest komisjonis ja Riigikogus makstakse Riigikogu liigetele lisatasu. Need lisatasud määratakse kindlaks Riigikogu kodukorras ja nende kogusumma kuus üksikule Riigikogu wõi tema juhatus liikmele ei tohi olla kõrgem, kui kahekordne — wastawalt poolteistkordne summa § 1 tähendatud kuutasust. Riigikogu esimees ei saa käesolewas paragrahwis ettenähtud lisatasu, sest Riigikogu esimees saab kuutasu Riigiwanema palga suuruses ja peale selle antakse temale riigi poolt korter. Riigikogu esimehele ei ole määratud lisatasu sellepärast, et tema saab nii kui nii suurema kuutasu, ja temal rohke töö tõttu mahti ei saaks olema komisjonis töötadagi. § 14 ütleb, et Riigikogu liigetele makstakse sõiduraha oma walimisringkonnast Riigikogu istungjärgule ja tagasi. Seda oli juba Riigikogu juhatus waremalt otsustanud, et makstakse sõiduraha walimisringkondadesse igal waheajal. Siis § 5, kus öeldud, et Riigikogu määrab oma kodukorras, missugused Riigikogu liigete koosolekutelt puudumised wabandamatuteks loetakse ja kui suured mahaarwamised tasust nende eest tehakse. 5-es paragrahw kõneleb, et endine seadus oma makswuse kaotab.

See seadus läheb lahku eelmisest seadusest sellega, et uus seadus ette ei näe korteriraha. See oli siiamani 700 marka kuus. See summa oli õige wäike ja et seda suurendada ei saadud, siis kustutati see täiesti maha.

Teen ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

W. Linnamägi (kristl.): Austatud Riigikogu liikmed! Mina wõtsin sõna, nimelt ühe ebaõiglase märkuse tõttu, mis ilmus pühapäewal ajaleht „Kajas“, milles tahetakse ütelda, et mina olewat kodukorra komisjonis kõige suurema Riigikogu liikme palganormi poolt olnud. See ei ole mitte õige. Mina panin ette komisjonis väljatõetatud detailiseeritud Riigikogu liigete palkade elnõu, seda ei wõetud mitte wastu ja seda ei hakka ma siin mitte kordama, waid toon lühidalt

need mõtted ette, mis minu kawa aluseks olid, et näha wõiks, kellel siin õigus on. Minu ettepanek on nimelt niisugune, et määrata Riigikogu liikmetele kindlat tasu 12.500 marka kuus ja peale selle lisatasu komisjoni tööde eest: aruandmise eest komisjonides, Riigikogus kui ka Riigikogu juhatuse liikmete, sekretäri ja sekretäri tööde eest komisjonides. Minu eelnõu järele oleks maksimaalne palk, mis Riigikogu liige saada oleks wõinud, kõige komisjoni tasudega kokku, 25.000 mk., kuna praeguse seaduseelnõu järele oleks see ikkagi 27.000 mk. ja teise variandi järele koguni 30.000 mk. Minu eelnõu järele oleks Riigikogu liikme kuupalk kõige wäiksem olnud. 25.000 marka wõiks ainult see saada, kes kuu jooksul üle 20 komisjoni istumisest osa wõtnud, ja vähemalt 10 korda komisjoni aruandja olnud. Arwan, et wähe on neid Riigikogu liikmeid, kes suudaks sarnaselt tööd teha. Tegelikult wõiks tõusta minu eelnõu järele palgamäär kunni 16.600 mk. rohkesti. See on siis täiesti ebaõige teade, mis ilmus „Kajas“.

W. Ernits (sd.): Selle palgaseaduse arutamisel on wäga palju kõneldud kokkukohandamisest, mis küll ilus kuulda, kuid mulle tundub nii, et siin ei ole tegemist ainult kokkukohandamisega kokkukohandamise pärast, waid mul tundub, et siin on teataw wõistlus selles, kui palju keegi palkasid vähendada jõuab, et järgmistel walimistel mõju awaldada ja meeolelu luua. Mis puutub teiste riikide parlamendiliigete palkadesse, siis wõiksin järgmisi wõrdlusi tuua, näituseks maksetakse Ühisriikides ministritele 12.000 dollarit aastas ja kongressi liigete palk on 8.000 dollarit aastas. Muidugi on meil wõimatu selle palga absoluutset suurust arwesse wõtta, kuid proportsiooni peaksime siiski enam-wähem silmas pidama. Meil wõib palkade vähendamise tagajärjel tekkida mingisugune Riigikogu proletariaat, kellel wäikesed waimlikud huwid ja kes oma kohuste kõrgusel ei seisa. Tartu ja Tallinn ei ole kahjuks üks linn ja intelligent jõud koguwad Tartu. Sellest järgneb, et harilikult meil Riigikogu waimline tasapind on madalam, kui ta siis oleks, kui ülikool Tallinnas oleks. Meil on adwokaatide walitsus, kuna Soomes on harilikult professorite walitsus ja mina arwan, et walitsusliigete elukutse määrab teatawa määrani ka walitsuse kõlblise ja waimlise füsionoomia. Mis puutub lisatasusse, siis

kujuneb selle terawal kujul maksmapanemisega üksikute erakondade juhtide waimline oligarhia, teewad tööd ainult need, kes selleks kohustatud, ja kellele selle eest eraldi makstakse. (J. Laidoner (põl.): Miks teised ei tee? Miks ei taheta komisjonides aruandja olla?) Nad peawad oma elu ülewalpidamist kõrwalt teenima. Meil on, nagu ma ütlesin, niwoo madal. Sõidurahade asjus on wäga otstarbetu kord maksew, et sõit Riigikogu liigetele mitte waba ei ole. Ainult Eestis on see nii, kuna teistes riikides rahwasaadikute 4—5 tuhande kilomeetrilisi sõitused riigile mitte kulukaks ei peeta. On igatahes tarwilik, et Riigikogu liikmed teawad, mis sisemaal sünnib, et maaga kontaktis töötada, peawad nad sõita wõima. Kui 7.500 margalise kuupalga juures, nagu see enne oli, 5.000 marka kuus maha tuleks sõita, siis loomulikult ei sõideta, Riigikogu liikmed istuwad Tallinnas ja sellest on riigile kahju. Wõib olla, tuuakse ette, et siis sõiduraha saawad ka kommunistid ja isesotsid, kuid ma arwan, neil on samasugune vormiline õigus sõita. Pealegi pole nende sõitudel praeguse rahwa meeolelu juures kuigi palju soowitawaid tagajärgi, ennem eitawad tagajärjed.

J. Laidoner (põl.): Wäga lugupeetud rahwasaadikud! Tõstsin palkade küsimuse üles juba eelarwe arutamise puhul ja need mõtted, mida härra Ernits siin ette tõi, nagu oleks palkade vähendamise küsimus demagoogiliselt tehtud, ei wasta tõele. Mina ei ole seda mõtelnud, waid arwan ümberpöörduvalt, et just need Riigikogu liikmed, kes tööd teewad, peawad palka saama. Wõib olla ollakse arwamisel, et ainult au eest Riigikogu liige olla, tahetakse palk maksta, siis on nendel auosalistel sellest põhialgast küllalt, mida maksta kawatsetakse.

Teiseks on aga tarwis asja nõnda korraldada, et need, kes tööd teewad, sellekohast tasu saaksid ja tööd jätkub meile kõigile, kui aga tööd teha tahetakse. Niisugune on praegu seisukord. Komisjonides, igatahes nendes komisjonides, kus mina olen olnud, on alati waieldud ja keegi ei taha tööd oma peale wõtta. Ka härra Ernits on wäga wähe osa wõtnud tööst, mis aga wäga soowitaw oleks olnud, sest minu arwates on Teil kogemusi selleks ja Teie oleks wõinud tööd teha, aga siiski just seda tööd teinud ei ole. Minu arusaamise järele tuleks asja

nõnda reguleerida, et need, kes tööd teevad, võiksid ka võrdlemisi kohast palka saada. Selle üldmääraga, mida härra Linnamägi siin tegi, et palk ei või mitte rohkem olla kui 16.000 mk., ei saa mina nõus olla, sest keegi selle eest ennast tööle täiel mõõdul pühendama ei hakka, nõnda, et see ettepanek on wildak. Minule näib, et ainult selle eest, et on au Riigikogu liikme nime kanda, suurt palka tarvis ei ole. Õige tihti tuli ka meie rühmas juhtumisi ette, et ei taheta sinna ehk teise komisjoni minna ja nõnda on igalpool ja kõikides Riigikogu rühmades. Väikeste rühmade liigetel on ka võimalik komisjonis olla. Meil ei ole mitte niisugust proletariaati, kes ei saa kusagile komisjoni. See võimalus on igal ühel, kui nemad aga tahavad tööd teha.

A. Kerem (rhw.): Austatud Riigikogu liikmed! Ma tahtsin ühe asjaolu peale tähelepanu juhtida, mille juures minule paistab, et Riigikogu mitte järjekindlalt ei toimetata. Ma võtan ainult ühe ameti, see on Riigikogu sekretäri amet. Praeguse eelnõu I variandi järele võiks Riigikogu liige Riigikogu sekretäärina kõige paremal ja maksimaalsemal juhtumisel palka saada 27.000 marka. Kui aga halvemat juhtumist waadata, siis saaks tema kunni 9.000 marka. Meie oleme Riigikogu asjadewalitseja ameti sisse seadnud ja ka sellele ametile palga ära määranud selle mõttega, et asjadewalitseja pidi tulewikus Riigikogu sekretääriks välja kujunema. Kui meie neid kahte võrdleme, siis näeme, et kohustused on ühed ja need samad, kuid wahe seisab selles, et ametnikuna saab Riigikogu sekretäär riigisekretäri palga ja pluss korter, mis välja teeb umbes ministri palga. Kui ta aga Riigikogu liige on, siis saab ta kaugel alla riigisekretäri palga ja ei saa korterit. Halwemal juhtumisel võiks Riigikogu liikmena sekretäri palk ainult 9.000 mk. olla. Siin ei ole mitte kooskõla ja selles mõttes tuleks seaduse II lugemisel parandusi ette võtta.

A. Palwadre (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Wiimasel ajal on eriti katsetatud seletada, nagu oleks Riigikogu kõige rohkem huwitatud oma liigete palgakadest. Ajakirjanduses on sarnaseid etteheiteid tehtud, ja on isegi alla kriipsutatud, et Riigikogu liikmed, kes kõrgemat tasu soovivad saada, olla wastasrinnast. Eelnõu, nagu ta põllumeeste rühmast välja tuli, ei olnud sugugi selle peale sihi-

tud, et see suuri kokkuhoidmisi oleks annud. Ette oli nähtud samasugune palga kogusumma ainult selle wahega, et põhipalka vähendati, kuna arwati, et komisjonidest osavõtmisega, nende juhatamisega ja sekretäri ametipidamisega Riigikogu liige teenib ikkagi sellesama palga välja, mis praegugi 32.400 marka. Selles juures küll tähendati, et uue korra juures Riigikogu tööd paremini korraldada võib. Mina isiklikult ei usu, et uus kord tööd iseenesest suurendab. Praeguse korra juures ja praeguse Riigikogu kestuse ajal peame küll ütlema, et töö ei ole wiljakas olnud. Komisjonid ei ole hästi töötanud, isegi mõned seaduseelnõud, mis väga rutulised ja tähtsad on, on jäänud ära, sest aruandja ei saanud mitte nii palju aega Riigikogu töödele pühendada, kui vaja. Teisest küljest on ka komisjonide koosseis sarnane, et ei ole mitte võimalik kõiki tööle rakendada ja kas Teie maksate nendele rohkem, kui praegu maksate, või üldse ei maksa, ega see iseenesest komisjoni liigete tööjõudu ei suurenda. Tasu iseenesest ei luba veel oletada, et komisjonide töö tagajärjerrikkamaks muutub. Komisjonide töö võib tagajärjerrikkamaks saada kahel eeldusel: esiteks, kas komisjoni koosseis peab olema parem, ehk jälle Wabariigi Walitsuse esitised peaksid paremad olema. Ei ole normaalne nähtus, et seadused esitatakse komisjoni sarnasel kujul, et neid tuleb otsekohe ümber töötada. Minu arvamise järele peaks eelnõud sarnased olema, et Riigikogul nende kallal tehnilist tööd teha ei tule, et Riigikogu võiks ainult sisuliselt seadusi arutada, kas neid tagasi lükata või vastu võtta. Praegu tulewad eelnõud sarnasel kujul komisjoni, et aruandjaks võib määrata ainult juristi. Kui määrata mõnda teist, siis selgub pärast tingimata, et see poolikult oma töö ära teeb, et on üks või teine asi silmapaari wahele jäänud. Aga kust teie neid juriste saate? Praeguses Riigikogus on neid vähe ja ka järgmises Riigikogus ei saa neid wist palju olema, sest see tasu, mis lubatakse, ühtegi juristi juurde ei too; väljaspool Riigikogu on neil teenistus palju suurem. Et asja parandada, peaks Wabariigi Walitsus paremate kutsejõududega warustatud olema ja eelnõusid Riigikogule paremal kujul esitama. Siis ei tõuseks ka nii terawalt päewakorrale Riigikogu liigete kutsehariiduse küsimus, et Riigikogu liige peab olema asjatundja, et tema peaks oskama

seadusi ka tehniliselt välja töötada. Riigikogu liikmeks võib olla kindlasti iga kodanik, kel on üldised teadmised, ja ei või nõuda, et ta peaks tingimata eriteadlane olema ühel või teisel alal. Praegu aga minnakse selle peale välja, et Riigikogusse võivad tulla ainult eriteadlased. Esitatud eelnõu oma tasujaotusega seda mitte kätte ei saa, mida soovitakse. Peasi on ikkagi Riigikogu liikme töös sisuline asjaotsustamine. Peale komisjoni töö on Riigikogu liikmel tööd ka väljaspool Riigikogu. Riigikogu liige peab olema kindlas ühenduses oma walijatega. Kui Riigikogu liige komisjonis ei ole, siis ei tähenda see veel mitte, et temal muud tööd ei ole, temal on tööd ka väljaspool Riigikogu. Kui määratakse põhipalk liig madal, ja komisjoni tööst suurt lisatasu maksetakse, siis hakkavad kõik Riigikogu liikmed komisjonidesse tungima, ja ei ole loota, et ainult asjatundlikumad komisjonidesse tulevad. Siis tõuseb esimeses järjekorras küsimus päewakorrale, kuidas võimaldada Riigikogu liigetele enast ülewal pidada. Kui Teie määrate 9000 marka Riigikogu liigete põhipalgaks, siis võib juhtuda, et Riigikogu liige, kui tema perekonnaga on, omale ei saa isegi korterit kütte ja walgustusega. Mulle näib, et ei ole õige Riigikogu liigete põhipalka väga alla suruda. See demagoogia, mis Riigikogu liigete tasu wastu tehakse, on täiesti arusaamata.

Esimesel lugemisel võib seaduse poolt olla, aga II lugemisel tuleks kindlasti seisukohale asuda, et meie Riigikogu liigete põhipalka mitte liiga alla ei suru. Ükski Riigikogu liige ei saa ilmaasjata tasu, igal ühel on oma töö, ühel peaaeglikult Riigikogus, teisel väljaspool Riigikogu. Põhipalka madalale surumine ei pruugi komisjoni töowiljakust tõsta, waid see võib teatawas mõttes isegi halwata Riigikogu tööd.

E. Martinson (sd.): Ma juhin ainult selle peale tähelepanu, et see esitatud seaduseelnõu on õieti põhiseaduse wastane eelnõu, sellepärast, et põhiseaduse põhjal määrab eelmine Riigikogu järgmise Riigikogu liigete palgad. Enne olid meil Riigikogu liigete palgad ärarippuwad Riigikohtu liigete palkadest, eelnõu järele on nad Wabariigi Walitsuse liigete palkadest ärarippuwad. Kohtuliigete palgasid võib aga Riigikogu ise tõsta ehk alandada, ja see on minu meelest täiesti mõõdamine sellest põhiseaduse mõttest, et järg-

misele Riigikogule peab juba eelmine Riigikogu palgad määrama. Minu arwates oleks õigem olnud, et sellest põhiseaduse mõttest kinni peetaks ja palgad kindlaks määrataks. Selleks korraks, kui väga suur elukalliduse tõus või lang ette tuleb, võiks reguleerimise võimalus jätta. Kuid teatawat reguleerimise võimalust otsekohe siduda ühe või teise ametnikuga, kelle palka Riigikogu igal ajal tõsta võib, on täiesti põhiseaduse mõtte wastane.

Teiseks, võiks wastuwäite esitada härra Laidoner'i wäitele, et nüüd väga suur võimalus olewat nendest komisjonidest tasu saada ja et siis ei tarwitsewat see aluspalk nii väga suur olla. Ma toon näiteks ühe komisjoni, kus mina olen püüdnud võimalikult igal komisjoni koosolekul wiibida, see on hariduskomisjonis, kuid sel aastal ei ole see komisjon saanud wist rohkem — see on juba kolmas kuu — kui kaks või kolm koosolekut ära pidada. Walitsusel ei ole seaduseelnõusid esitada olnud, ja nii ei ole siin mitte sellega tegemist, et ei taheta seaduseelnõude kallal töötada, waid neid lihtsalt ei ole. Minu arwates on nüüd üks komisjon alati seaduseelnõudega üle ujutatud, see on rahaasjanduse komisjon, kuid mina olen püüdnud ainult sellest komisjonist osa wõtta, kus ma midagi kaasa teha wõin. Sellega kui määratakse Riigikogu liigete palk liiga madalaks, siis loodakse sellega sarnane olukord, et Riigikogu liikmed võiwad ainult jõukate esitajad olla, see muidugi rahwa üldisele tahtmisele ei wasta, sest kõik seda elukallidust, korterit, kütet jne. arwesse wõttes, igatahes selle 9.000 margaga on raske läbi saada, liiategi veel, kus palju esitajad on maalt. Sellepärast leian, et see eelnõu mitte küllalt demokraatlik ei ole.

J. Tõnisson (rhw.): Austatud Riigikogu liikmed! Minul isiklikult on nüüd ükspuhas, kui kõrge või madal see palk on. Arwan aga, et tõesti selles palju tõtt on, kui öeldakse, et liiga palju rõhku pannakse komisjonide istumiste peale. Oleks küll asjata, kui tahetakse Riigikogu tööd põhjalikumaks ja wiljakamaks teha selle läbi, kui komisjonide istumiste arwu peale nii palju rõhku pannakse. Istuda seal ju võib, aga kuipalju sellest kasu on? Kui teie tahate tõesti komisjonide tööd organiseerida, siis on juhtnõte, mida rkl. härra Palwadre üles seadis, väga õige. Teiselt poolt on ka õige, mis rkl. Martinson ette tõi, et iga kom-

misjoni ei sünni mitte igalühel tükkida, kus nad ainult risuks ees on. Sellepärast ei wõi ütelda, et pearõhk komisjonidest osawõtmise peale pandaks. Palju tähtsam oleks lähemalt ära määrata komisjonide juhtivate töötajate tasu. Seal on kahtlemata komisjoni juhataja, eriti komisjoni aruandja, wõib olla ka sekretäär, keda tuleks niisugusesse seisukorda seada, et nad wõiksid oma töötajate seal täie anduwusega ära kasutada. Seal peaks aga wahet tehtama aruannete wahel. Kui seal mõni wäikene seadus on, mille läbitöötamise juures ei ole tarwis palju wana seadusi uurida, ei ole tarwis palju ettevalmistustööd teha, siis on wõimatu niisuguse wäikese aruande eest sama maksu nõuda, kui põhjalikuma ettevalmistatud aruande eest. Oleks tarwis, kas nüüd kodukorra järele, wõi juba lähemate juhtimõtete järele, niisugune skaala leida, mis tabaks töörohuks ühes töowiljakusega.

Teiselt poolt peaks komisjonides teine praksis tarwitusele tulema. Iseäranis Asutawas Kogus oli näha, kuidas komisjonidesse juhtiwaid töötajate ei walitud mitte isikliku kwalifikatsiooni, waid erakondade ja rühmade järele. Kellel kõige suurem rühm ja hääle arw, sellel oli ka komisjoni juhtiw ots käes. Iseäranis põhiseaduse komisjoni kohta wõib ütelda, et kui seal oleks rohkem isikute asjatundmise peale rõhku pandud, siis oleks wõib olla see töö palju wiljakam olnud. Niisamuti oli lugu ka teiste komisjonidega. (K. Ast (sd.): Ka härra Poska juhataja komisjone.) Härra Poska ei juhatanud sugugi rohkem aega kui mõni teine, ja pean ütleva, et tal wäga palju parandada tuli, mis teised olid ära rikkunud. Ka Riigikogugi jooksul on mul wõimalus olnud sarnaseid asju näha. Kui teie nüüd nõuate, et suurem hulk komisjonidesse ainult istuma peaks tulema, siis maksame nii palju kui tahate, aga tööst ikkagi suurt wälja ei tule.

Teiselt poolt on ka wõimatu nõuda seda, et Riigikogu liige peab Riigikogu tööde ajaks täiesti Tallinna kolima. Riigikogu liige ei ole mitte Riigikogu ametnik, waid rahwasaadik, ja kui tema tahab töötada rahwa arwamise ja tahtmisega käsi käes, siis ei tohi tema mitte ainult Tallinnas kõlkuda, waid peab wõimalikult palju liikuma seal ringkonnas, kes teda on walitud. Nüüd on aga lugu nii, et raudteesõit, kui teie tahate wähemalt kord nädalaski kodus käia, wõtab nii palju raha, et kor-

teritasuks midagi enam üle ei jää. Korter maksab Tallinnas wäga palju, üks tuba umbes 5.000 marka kuus ilma kütte ja walgustuseta. Kui nüüd sõidu- ja korteriraha ära maksta, siis on raske ennast ülewal pidada sellel, kelle majandusline seisukord mitte just hiilgaw ei ole. Niisugune inimene peab katsuma Tallinnast wälja pääseda. Siin elamisega kaoks aga kontakt walimisringkondadega paljudel ära. Ja nii kui sagedasti tunda on olnud, otsustatakse rahwa tahtmise üle sootu teisiti kui õige. Tallinna meeleolud ei wasta sagedasti maa meeleoludele, waid käiwad mõnikord neile isegi risti wastu. Ja sellepärast ei peaks rahwasaadik mitte ainult Tallinnas istuma. (Wahel hüüe paremalt poolt: Waid ka Tartus.) Ka Tartus ja ka mujal! Oleks nüüdse, näituseks, rahwahääletamise eel tööerakondlased Petseris rohkem olnud, oleksid ka hääletamise tagajärjed Riigikogus teistsugused olnud. Nii mitmedki mehed oleksid mõnikord teisiti talitanud, kui oma meeste käest peaaegu poolest natukene masseerida oleksid saanud. Sellest seisukohast wälja minnes arwan, et härra Ernits'i soowiawaldus maksuta sõidu kohta, nagu see igalpool parlamentaarsestes maades maksew on, sugugi üleaarne ei ole. Sellekohta öeldakse, et siis hakkawad kommunistid wahet pidamata sõitma ja üle maa kihutustööd tegema. Noh, wõib olla, et nüüd mõni kommunist selle läbi rohkem sõita saab, kuid wäga paljud mitte, sest mida rohkem nemad maal endid näitawad, seda suurem wastupropaganda on see neile enestele. Sest wäga mitmelt poolt on kuulda olnud, et mida rohkem kommunistid, wõi isesotsid kihutuskõnesid peawad, seda tühjemaks saalid jääwad. (Hüüe pahemalt poolt: Kuidas rahwaerakonnaga lugu on?) Mida rohkem rahwaerakondlane maal ümber liigub, seda rohkem saalid täienewad! (Hüüe pahemalt poolt: Aga walimistel?) Noh, wõib ju olla, et mõnikord walimistel weel alla jääme, aga ei tea, kuidas teilgi see asi läheb! (Üldine naer.) Rahwaerakond ei ole sugugi weel pead kaotanud, kui tema kord walimistel kaotas, waid teab, et tema, kui ideeline erakond, peab wahest ka kaotama mitmesuguste poliitiliste woolude tõttu, aga ta ei kaota mitte iseennast, wõidab aga tulewikus wististi. Kui teie nüüd sellega tulete, siis on see räuskamine minewiku talitus; tulewikus wõib see aga teisiti olla! Igatahes

arwan mina, et see kartus, mida tunnewad mõned wabasõidu asjus, on ekslik ja meil ei ole ka tõesti mingisugust tarwidust kunstlikult halbadesse oludesse paigutada isesotsisid, ei ka sotsiaaldemokraate sihilikult takistada. Kui nemad saawad oma kaupa turule wiia ja ostjaid on, ega siis teie mitte seda kaupa kinni ei pea! Mina arwan, et kõigi ideeliste woolude wastu wõib ainult ideeliste wastuwooludega, wõib ainult ideedega wõidelda, ja kõik niisugused wäikesed wõtted on meie demokraatlikes riigis asjata. Mina ei karda mitte kedagi tonti pahemalt poolt: kui tal õigus on, wõidab ta; aga kui minul õigus on, küll ma tast siis jagu saan! Mina arwan, et meie oma rahwaesituses peame waimliste abinõudega wõitlema ja seda niisama ka maal tegema. Ja sellepärast on kõiksugused wäikesed shikaanid, nagu palga sihilik allasurumine, ehk jälle priisõidu takistamine, — need on meil kõik asjata, nendega edasi ei saa! Seda ei ütle ma mitte sellepärast, et tõstke aga palka ja igaüks, kes tahab suuremat palka saada, hakkab rüsinal tikkuma siia Riigikogusse. — Ärge andke palju, aga liig wähe ka mitte! Kui lugu nõnda on, et meie oma töö tõesti õigete juhtnõtete järele organiseerime, siis on muidugi üksikud rühmad ja üksikud liikmed sellest huwitatud, et kaasa mõjuda töötamisele. Sellepärast soowitan mina ka sel puhul keskteed ja Riigikogu liigete tasu mitte minimaalselt määrata. Wõib olla, et $\frac{1}{2}$ riigikohtuniku palgast parem on kui $\frac{1}{4}$, aga ei ole ka halb, kui komisjoni töö eest juhatajale, iseäranis aga aruandjale weel eriti maksetakse. Ja sekretääri palk peaks ka kvalifitseeritud olema. Kui siis meil praksis tõesti töö edukuse alusel nii wälja kujuneb, et saab seada tööle niisugused inimesed, kes seda tööd oskawad ja on kvalifitseeritud teatawas asjas, siis on see wäga soowitaw, et mitte ei tuldaks ja küsitaks, kus on sinu pilet ja mis-sugusest rühmast sa oled. Siis oleks ka inimestel rohkem himu tööd teha!

J. Laidoner (põl.): Lugupeetud rahwasaadikud! Arusaadaw on, et Riigikogu liigete palgaküsimus ei ole mitte wäikene küsimus, waid on wõrdlemisi suur ja tõstab mitmedki teised kõrwalised küsimused ülesse. Minewal suwel, kui siin olid Prantsuse parlamendi liikmed, siis ükskord juhuslikult küsisin ma neilt, kuidas on seal kwoorumiga, kas neil on suur kwoorum wõi wäike. Siis was-

tati mulle, et neil on ükskord õige suur kwoorum olnud ja nimelt siis, kui nad omale palka on määranud. Mina wõtsin sõna selleks, et näidata, et see on ka teistes riikides igalpool raske küsimus ja et wastata ka selle peale, mis lugupeetud härra Martinson siin tähendas, et kui meie nüüd oma palka ärarippuwaks teeme teisest palgast, mida meie ise ka määrata wõime ja suurendada ning wähendada, siis mina olen küll selles mõttes, et wõib olla keegi teeb demagoogiat, et Riigikogu on sellepärast riigikohtunikude palka tõstnud, et oma palka tõsta, kuid mina küll sest kuulnud ei ole ja pean otsekohe ütlema, ja olen kindel arwamises, et kui nüüd Riigikogu oma palga on ära määranud ministri wõi Riigikohtu liikme palga järele, et nüüd Riigikogu oma enamusés riigikohtuniku palka mitte tõstma ei hakka eraldi. Minul isiklikult seda kartust ei ole. (O. Strandman (tõer.): Ümberpöördukt, 100-le ei taheta seda mitte teha!) Mis puutub nüüd sellesse palgawähendamisesse, siis ettepanek, mis on tehtud põllumeeste rühma poolt, ei taha mitte seda palka nii wäike-seks teha, nagu siin tähendas keegi. (M. Martna (sd.): 9.000 marka on wäike palk.) Selles ei ole midagi öeldud, mis on wäga wäikene ehk mis on wäga suur, ainult meie arwamise järele oli arwesse wõetud $\frac{1}{2}$ Riigikohtu liikme palgast, mis teeks wälja 10.800 marka, ning meie arwasime, et Riigikogu liigete palka wõib wähendada selle summani ja sellest wõib igaüks ise arwata, kas see oli demagoogia wõi mitte, aga meie arwamise järele oli see õiglane palk. Mis puutub nüüd sellesse, kuidas komisjoni töösid hinnata, siis see seadus ju seda kõike ette näha ei wõi, wõib olla, tulewane Riigikogu saab seda tööd ka palga alal defineerima. Selle õige mõtte ütles siin wäga hästi wälja härra Tõnisson, et aruandmine ei ole ühesugune, ühes seaduses on ta palju suurem, kuna teises see wõrdlemisi wäike töö on, aga kuidas palka selle järele defineerida? Ma näen, et Riigikogu juhatusse liige härra Kerem raputab pead, — see on tõesti wäga raske küsimus. Wõib olla, et saab seda kuidagi lahendada, kuid igatahes on wäga raske seda teha. (Wahelhüüe pahemalt poolt: Rea pealt maksta.) Wõib olla, et saab rea pealt, aga asi on niisugune, et ühes seaduses on palju ridu, aga mõte lihtne, teisel aga wähe ridu ja sisu wäga raske. See küsimus on igata-

hes väga raske, ja ei ole mitte nii kerge teda ära otsustada. Aga praegu ei tule see küsimus selles seaduses mitte otsustamisele, vaid selle määrab tulewase Riigikogu kodukord. Igatahes, ühte tuleb alla kriipsutada, ja see oli ka põllumeeste rühma arwamine, et põhipalk ei tohi liig wäike olla. Meie oma ettepanekus määrasime 10.800 marka ja see ei ole mitte liig wäike. palk, waid keskmise ametniku palk, ja kes siis peale selle weel komisjonides tööd teewad, saawad weel eritasu. Meie põllumeeste rühmas on olnud niisuguseid juhtumisi, et paljud ei tahtnud komisjonides töötada, waid tahtsid oma walijate ringkondades tööd teha, nii et komisjonis tuleks tööd hinnates tasu anda. Igatahes, väga wäikseks seda normi nimetada ei saa, waid keskmiseks palgaks, pealegi kui on wõimaldatud, ja mida meie oma ettepanekus tahtsime ka alla kriipsutada, et mitte ainult komisjonis istumise eest palka ei maksetaks, nagu härra Tõnisson tähendas, waid just intensiivse töö eest, see tähendab aruandmise ja komisjoni tööde korraldamise eest. See on meie põhimõte ja sellepärast on tulewasel Riigikogul igatahes palju kergem sellekohaseid palku normeerida ja neid palku sellekohaselt defineerida, kui oli sellel Riigikogul.

O. Amberg (kristl.): Austatud Riigikogu liikmed. Eelarwe arutamise puhul oli mul juhus siin rääkida nendest suurtest koormatest, mis riigi eelarwe meie rahwa peale paneb. Üldisel rahwaluge misel tuli wälja, et meie rahwas palju wäiksem on, kui seda eelmistel aastatel arwati, nimelt ainult 1.100.000 elanikku, ja kui meie wõtame täieliku eelarwe, mis tänawu aasta jaoks kokku on seatud, siis ulatab see kuue ja poole miljardi peale, tähendab, üle 6.000 marga tuleb igal kodanikul maksta, peale hakates imewatest lastest. (**O. Strandman** (töer.): Sellest on härra Johanson juba küllalt rääkinud.) Kui meie arwame aga seda ainult maksjate peale, siis teeb see kaugelt üle 10.000 marga iga elaniku peale aastas wälja. Nii on siis arusaadaw, et kui meie tahame aast-aastalt edasi minna ja elada, siis peame oma wäljaminekuid vähendama, ja arusaadaw on ka, kui meie peame hakkama neid vähendama kõige pealt just iseeneste juures, see tähendab — wäljaminekute juures Riigikogu eelarwes. Siin tähendati mitmelt poolt, ja härra Martinson tähendas,

et see käib põhiseaduse wastu, kui meie mitte Riigikogu liigete alguspalka ehk põhipalka sellele rajale ei pane, nagu ta meil põhiseaduses on ette nähtud. Austatud Riigikogu liikmed! Ma tähendaksin weel ühte asja, ja nimelt: meil on põhiseaduse § 36. ette nähtud, et meil peab olema 100 parlamendiliiget, aga ütelge, kas see 100 liiget ei ole mitte liig palju meie rahwa kohta, ja meie wõiksime tulewikus tingimata seda arwu vähendada. (Wahelhüüded ja kära pahemal pool ja keskel.) Selleläbi wõidaksime meie igatahes palju ja hoiaksime aasta jooksul palju rohkem kokku, kui praegune rahwahäätamine maksma läks, ja ma arwan, et see ei oleks mitte liig, kui järgmine Riigikogu, ehk ka järgmine põlw selle peale mõtleks, et meil seda arwu tuleks vähendada, siis wõidaksime meie igatahes rohkem, kui see rahwahäätamine maksma läheks. (Wahelhüüe: Kristlased wõiwad ära jääda.)

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Tupits: Siin on pikalt ja laialt räägitud, ja pahemalt poolt on iseäranis toonitatud (Saalis üldine kära, juhataja palub rahua.), et Riigikogu liigete palk ei peaks mitte wäike olema, waid et tuleks weelgi suuremat palka maksta. Kodukorra komisjonis nõuti just pahempoolsete poolt wõimalikult suurt palka, isegi tegi teie esitaja komisjonis ettepaneku, et maksta Riigikogu liigetele palka kulla alusel. Komisjon igatahes leidis, et praegune põhipalgaga määr liig suur on, mispärast esitab kaks paralleel ettepanekut — $\frac{1}{2}$ ja $\frac{1}{4}$, et wõimaldada Riigikogule walida, missugust ta soowib. Siis toodi siin rkl. Tõnisson'i poolt ette, et komisjonide tööd mitte nii tähtsaks hinnata ei saa ja selle töö eest vähem tasu määrata tuleks. Kuid komisjonis toodi rkl. Wirma poolt ette nähtusi Asutawa Kogu päewilt, kus komisjoni koosolekuid tihti sugugi pidada ei saanud, sest tihti ei tulnud tarwilist arwu liikmeid kokku. Kuna praegu aga tööwiljakus palju suurem on, siis arwan mina, et komisjonide tööwiljakuse suhtes on käesolew jaotus otstarbekohane. Mis puutub lõpuks weel rkl. Linnamägi märkusesse, nagu oleks tema komisjonis kõige pisema palgamääramise poolt olnud, siis pole see õige. Tema ettepanek on just põhipalgaks $\frac{1}{2}$ wõtta. Komisjoni

nimel teen ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja A. Tupits: Ma panen ette selle seaduse II lugemisele asuda ilma kolmepäewalise tähtajata.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Sellega on see ettepanek nähtawa enamusega wastu wõetud.

Kuulutan kümneminutilise waheaja.

Waheaeg algab kell 12.45 min.

Peale waheaja jätkub koosolek kell 1.05 min.

Koosolekut juhatab esimees **K. Päts**. Sekretääri kohal abisekretäär **W. Pezold**.

19. Tolliseadustik Tolliseadustiku erikomisjoni aruandja **J. Parik:**

Austatud Riigikogu liikmed! Kellel juhus on olnud tolli peal asju ajada, on tähele pannud, et seal wäga palju aega kulub wormitaitmiseks. Süüdi selleks on muidugi mõista seadustiku keerulsus, mis meil praegu tolliasjanduses maksusel. Wene tolliseadustik oli juba Wene ajalgi ajast ja arust ja ei sobi meie oludesse sugugi. Osa sellest Wene tolliseadusest on üksikute nowellide läbi uuendatud, kuid siiski ei wasta meie aja nõuetele, sest tolliasjanduse kord on meil absoluutselt teine kui suures Wene riigis oli. Kõiki neid wäärnähtusi arwesse wõttes on Wabariigi Walitsuse poolt esitatud uus tolliseadustik, mis komisjoni poolt läbiwaadatult Riigikogule on esitatud. Uues tolliseaduses on katsutud asjaajamist lihtsamaks teha ja üksikute tolli operatsioonide läbiwiimist sedawõrd lihtsustada, et inimestel mitte tarwis ei oleks igakord spetsialisti deklarandi poole pöörata, waid ka ise oma asju tolli peal ära korraldada saaksid. Uues tolliseadustikus, nagu juba seletuskirjas öeldud, on kahest põhimõttest kinni peetud. Esiteks, et alal hoida printsiipi, et tolliasju korralikult ajada, worminõudeid wastawalt lihtsustades ja teiseks, et seda tööd kiirendada. Käesolewas tolliseadustikus ei ole meil wõimalik olnud niiwõrd asjaajamist lihtsustada, nagu tema kõige rohkem arenenud maadel, näituseks Inglismaal olemas

on, lihtsalt sellepärast, et meie sadama sisseseaded ei wasta ideaalsetele nõuetele, nagu see rohkemarenenud riikide sadamates on. Arwesse wõttes meie sadama sisseseadete puudusi, ei ole meil wõimalik olnud läbi wiia, nagu ma juba toonitasin, neid kergendusi, mis Inglismaal maksma on pandud. Et tolli asjaajamist lihtsustada, on käesolewa eelnõu algkawa mitte Wenemaalt, waid Soome ja Rootsi tolliseadustikkudest. Arwati, et nende maade tolliseadustikud enam ehk vähem meie oludele peaksid wastama. Algmotiivisid täiendati ja muudeti meie oludele wastawalt. Nii siis on tolliseadustik oma aljoontest täiesti teine, kui Wene tolliseadus. Mis puutub tolliasjade walitsemisse, siis ei olnud meil selle kohta kindlat alust olemas. Meil loodi tolliasjade peawalitsus, kelle õigused ja kohustused wastawad umbes endistele tolliringkonna walitseja õigustele ja kohustustele. Esitatud eelarwes on tollipeawalitsus ära kaotatud ja kohustused pandud Tallinna tolliameti peale, sellepärast, et umbes 90% kogu tolliasjadest praegu Tallinnas aetakse. Tallinna tollipeawalitsus asub tolliametiga ühes ruumis juba praegu ja nüüd, kus tollipeawalitsus ära kaotatakse, on see olemasolewa fakti seadusliku põhja peale rajamine. Selle järele tuleks meil üks peatolliamet Tallinnas, kuna Narwas, Walgas ja Pärnus ning teistes vähemates sadamates sellele alluwad tolliametid asutatakse. Peatolliameti juhatajaks on tollidirektor. Mis puutub tegelikku töösse tollimajades, siis seisab see kõige pealt kaupade läbilaskmisel sisse- ja wäljawadamisel. Senni oli praegumaks wa tolliseadustiku järele suureks raskenduseks wormaliteedid, mis selle juures täita tulid, mille järele muu hulgas tolliamet oli seatud isegi kaupade järelewaatajaks, et nemad kaduma ei läheks jne. Eelnõus on tolliametile peale pandud vähemad ülesanded, tema peab olema ainult walwuriks, kes selle järele walwab, et riik oma tolli kätte saab ja et midagi ilma tollimata sisse ei tuleks. Kaupade üle walitsemine ja walwamine on jäetud täiesti kaubasaatja ja kaubasaaja eriasjaks. Selle läbi langewad ära keerulised wormaliteedid ja ühenduses sellega wastutus tolli peale olewate kaupade julgeoleku eest. Uue eelnõu järele on ära kaotatud teine wormaliteet, mis palju raskusi sünnitas, nimelt laewade läbiotsimine, mis igakord tagajärgi ei annud. Laewad said läbi otsitud ja kui nende pealt salakaupa ei lei-

tud, tunnistati laew salakaubast puhtaks ja selle läbi langes wastutus, kui pärast salakaupe leiti, kas laewaomaniku ehk teenijate pealt ära. Läbiotsimistel praktilisi tagajärgi palju ei olnud, sest laewades leidus ikka urkaid, kuhu salakaupa peideti. Uue eelnõu järele läheb wastutus salakauba eest täielikult laewajuhataja, see tähendab, kapteni ja salakaubaomaniku peale. Nagu sellest näha, võetakse uue eelnõuga tolliwalitsuselt suur ülesanne ära, nimelt sunduslik laewade läbiotsimine. Õhusõidu alal on samuti eelnõus täiendused tehtud. Kaupade sisseja väljavedu maanteed mööda oli ka Wene tolliseaduses ette nähtud, neil seadustel oli ka hoopis teine ülesanne ja iseloom. Weneaegsed määrused käisid suurte Siberi traktide kohta, kus kaubad karawaanidega Hiinast jne. Wenemaale toodi. Need seadused ei ole küllalt kohased kaupade üle piiri liikumise kohta vähemal arwul, nagu see meie juures Lätimaaga igapäew sünnib. Nagu juba alguses tähendasin, on põhjalikult muudetud kaupade hoidmine tolliladudes ja nende rewideerimine tolli peal ning väljalaskmine. Makswas seaduses on tähtaeg, mille jooksul esialgul sissetulnud kaupade teadaanne peab sündima, õige lühikene, nimelt 14 päewa. Laewaomanik, sisse tuues kaupad, annab teada ja peab selle juures õige palju wormilisi paberid täitma ja need tolliwalitsusele üles andma. Meie oludes, iseäranis Tallinna tollimaja praegust seisukorda arwesse wõttes, on see tähtaeg väga lühikene ja tülikas, eriti just sellepärast, et meie Tallinna tollimaja on oma iseloomu muutnud ja kannab üldse teist iseloomu, kui seda wanad suured Wene sadamad wanasti kandsid. Wene riigis olid sadamad spetsialiseerinud kaupade liikide järele ja Tallinna tollimajast käisid läbi peaaesjalikult suured partiid ühelaadilist kaupa. Nüüd tuleb ühe laewaga tihtipeale sisse tuhat ja weel rohkem mitmeliigilisi kaubakollisid, mis üksikasjaliselt tolliametile üle antakse. Sellepärast on praeguses tolliseadustikus 14 päewa liiga lühikene aeg, seda enam, et meie tolliaidad ei ole selleks mitte küllalt kohased, et ruttu kaupad sorteerida ja maha laadida, waid kaubad saawad laewalt tolliaita wedamiseks tihtipeale kümnesse ja võib olla rohkem kohadesse mahutatud ja siis nende kõikide kohta üksikasjaliselt üles anda ja täis täita need blanketid, mida makswate määruste järele nõutakse, on väga raske.

Seda raskendab weel see asjaolu, et meie tolliaitades väga palju kaupad on, mis transiitkaubad on. Läänud talwel, kus transiidiwedu Tallinna kaudu suur oli, leidus tolli all olewaid kaupad igas linna nurgas, kust üks sünnis eraait kätte saadi. Kui ma ei eksi, oli wist üksikuid ruume, mis tolliaitade aset täitsid, umbes sada. Teie wõite omale ette kujutada, kui raske oli kaupad ühte wõi teise aita paigutada ja missuguste raskustega oli seotud see wormitaitmine ja pärast ka nende kaupade väljawõtmine. Neid asjaolusid arwesse wõttes, on seda tähtaega pikendatud kunni 3 kuuni. Teisest küljest aga, et tolliaidad mitte nii koormatud ei oleks kaupadega, nagu nad senni on olnud ja olukord loomulikumaks muutuks, on tähtaega, kui kaua kaubad tolliladudes seisawad, märksa lühendatud, sest siin selgus ajajooksul niisugune nähtus, mis alguse sai sel ajal, kui Judenitshi armee Peeterburi peale läks, et paljud väljamaa kaupmehed paigutasid kaupad Tallinna tolliladudesse, et neid pärast Peeterburi wiia. Et aga Peeterburi wiimisest midagi välja ei tulnud, siis leidsid nemad, et Tallinna tolliladud on hea koht kaupade hoidmiseks ja kolm aastat on selleks sünnis aeg, sest seaduses on ette nähtud, et kaupad võib 3 aastat tolliladudes hoida. Selle wastu katsuti küll wõidelda, ja kui ma ei eksi, siis sel ajal, kui rahaministriks oli praegune Riigiwanem härra Kukk, anti määrus välja, millega pandi kaupadele tolliladudes hoidmise eest progressiivne maks peale, kuid ka see ei aidanud, sest nendel väljamaa kaupmeestel ei olnud kohta, kuhu kaupad panna ja maks tõusis sedawõrd kõrgeks, et lõpuks see raha, mis neil hoiu eest tuli välja maksta, kõrgem oli, kui need kaubad wäärt olid, mis nad siia olid koondanud. Siis löid kaubaomanikud käega (M. Martna (sd.): Hulk kaupad madanes sõnnikuks.) Jah, seda muidugi, oli hulk rikkiläänud kaupad. Nüüd on, kui ma ei eksi, see 3-aastane tähtaeg möödunud, ja nagu ajalehtedest märgata, on hakatud partiide kaupa oksjonitel kaupad ära müüma. Et seda mitte ei korduks, on tähtaega selle kohta, kui kaua kaubad woiwad seista tolliladudes, lühendatud ühe aasta peale endise 3 aasta asemel. Komisjonis oli waidlusi selle üle, et kas ka üks aasta weel liiga pikk aeg ei ole, sest üksikutes riikides ja üksikutes sadamates Lääne-Euroopas on see aeg märksa lü-

hem, näituseks Rootsimaal on kõigest see tähtaeg 2 nädalat. Teisest küljest toodi just borsekomitee esitajate poolt ette seda asjaolu, et meil on Tallinna tolliladudes väga palju transiitkaupa, teiseks, ei ole meie Tallinna ladu nii hästi korraldatud, nagu seda Lääne-Euroopa sadamad on, kus otsekohe ühte aita terve laewa kaup pannakse, kuna meil aga seda omanikkude wahel ära jaotada ja mitmesse ladusse paigutada tuleb. Ja nii leiti, et need tähtaegad meile liiga lühikesed on ja kõikide esitajate arvamist ära kuulates, lepiti kokku seda tähtaega ühe aasta peale määrata. Ka rahaministerium ei waielnud selle wastu, waid arwas, et nüüd, kus need erakordsed sõjaaegsed olud kadunud on, üks aasta wastaw aeg on kaupade hoidmiseks, ja see mitte tolli asjaajamist liiga ei takista. Teisest küljest ei ole see ka kaubasaatjatele mitte liig lühike aeg. Peale selle on weel eriti määrus, et eraladudes on seda tähtaega pikendatud kahe aastani. Nii wõiwad kaubad, mis pikemaks ajaks seisma jääwad, eraladudesse üle wiidud saada, kusjuures kaubasaaja arwel peawad ülewal peetud saama tolliwalwurid, ja nii wõiwad nad kaupa weel üks aasta pidada. Mis puutub üksikutesse spetsiaal operatsioonidesse tolli alal, nagu posti, reisijate bagaashi jne. asjaajamisesse, siis on neid õige suurel määral lihtsustatud ja katsutud iga wäheemat kui wormaliteeti kõrwaldada. Eriti on seda tehtud transiitkaubanduses, et transiitkauba saajatel seda tundmust ei oleks, et toll neile kuidagi raskusi sünnitaks. Peale selle on lihtsustatud tollimäärustikku rannasõidu laewade kohta, sest meie rand on ikka õige suurel arwul saarestikuga ümbritsetud ja nii ei wõinud teda täiesti wabaks tolli ülewalwe alt anda, sest see wõimaldaks lahtisel merel salakauba pealewõtmist ja seega salakaubawedamist. Sellepärast on tolliwalwe rannasõidu laewade kohta, olgugi lihtsustatud kujul, maksma jäetud. Põhjalikult on aga muudetud karistuse ja trahwide määramise kord tolliseadustiku rikkumise eest. Peaaegu täiesti on ära jäetud trahwimise wõimalus administratiiv teel ja on tolliseadustiku rikkumise pärast karistuse määramine täiesti üle antud kohtu kompetentsi. Administratiiv teel trahwi määramine on jäetud ainult kõige lihtsamate worminõuete rikkumiste peale, ja seda just peasjalikult kaubasaajate ja laewaomanikkude huwides, sellepärast, et siis, kui kõige lihtsamate wormalsete

määruste rikkumine ka kohtu kätte antaks, siis muutuks nende, iseenesest lihtsate küsimuste arutamine aeglaseks ja pikaldaseks, sest worminõuete täitmiste rikkumist tuleb väga sagedasti ette, praeguse praksise järele otsustades. Nii muutuks see ainult kaubasaajatele ja laewaomanikkudele tülikaks. Seda enam ei tohiks wastuwaidlusi tõsta nende administratiiv teel äraotsustatud lihtsate määruste rikkumiste wastu, et pärast seda on wõimalus igal ühel, kes ei ole rahuldatud administratiiv teel määratud karistusega, asja anda kohtusse ja selle ümberotsustamist nõuda. Need oleks algmotiivid, mis uue tolliseadustiku kokkuseadmise juures rahaministeriumil mõõduandwad olid ja mis tolliseadustiku läbiwaatamise juures ühemeelselt heakskiitmist leidsid. Tollikomisjon ei leidnud ennast üksinda küllalt kompetentse oletat selle seadustiku läbiwaatamiseks ja kutsus oma koosolekutest osa wõtma kõigi asjasthuwitatud organisatsioonide esitajaid, kellede arwamised ära kuulati. Peale selle on tollikomisjon oma wiimastel koosolekutel ühes töötanud redaktsiooni komisjoniga, et selle wõrdlemisi pika seaduseelnõu arutusel ei tuleks ette suuremaid waidlusi redaktsiooni alal. Riigikogu liigetele wäljajagatud eksemplaaridesse on küll kaunis suurel määral vähemaid wigu sisse tulnud ümberkirjutamise läbi. Nende wigade parandusi ei saa I lugemisel teha, waid seda tuleb teha II lugemisel. Tollikomisjoni nimel teen ettepaneku tolliseadustiku eelnõu I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **K. Päts**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on tolliseadustik I-sel lugemisel wastu wõetud.

Aruandja **J. Parik**: Teen ettepaneku tolliseadustiku II lugemisele asuda ilma kolmepäewalist tähtaega ära ootamata.

Juhataja **K. Päts**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on otsustatud tolliseadustiku II lugemisele asuda ilma kolmepäewalist tähtaega ära ootamata.

20. Seadus tolliseadustiku erikomisjoni aruandja J. Parik: Ühes tolliseadustikuga waatas tolliseadustiku

erikomisjon ka tolliseadustiku maksmapanemise seaduse läbi. Et tolliseadustikku hariliku 10-päevase tähtaajaga maksma panna ei saa, vaid tema maksmapanemine pikemat aega nõuab, sest enne maksmapanemist peab nimetatud seadus tolliametnikkude poolt kohjade peal tundma õpitud saama ja ka välisriikidesse, kellel Eesti tolliasjandusega tegemist on, tutvustamiseks saadetakse, ühtlasi tulewad ka wastawad blanketid trükkida, mis pikemat aega nõuab, siis töötati tolliseadustiku erikomisjoni poolt välja ka nimetatud seadustiku maksmapanemise seadus. Selles seaduses on ette nähtud, et tolliseadustiku maksmapanemise aja määrab ära rahaminister, sellest kolm kuud enne „Riigi Teatajas“ ette kuulutades. Teen ettepaneku tolliseadustiku maksmapanemise seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja K. Päts: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja J. Parik: Panen ette tolliseadustiku maksmapanemise seaduse II-sele lugemisele asuda ilma kolmepäewalist tähtaega ära ootamata.

Juhataja K. Päts: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud.

21. Puulaewade ehitamise toetamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **H. Koch:** Lugupeetud rahwasaadikud! Meie tonnaash on wõrreldes teiste riikidega õige wäikene. Näituseks tuleb Eestis iga 1000 inimese kohta 15 brutto registertonna, Soomes — 70, Rootsis — 180, Norras — 800. Peale selle on meil laewade seisukord wäga halb ja laewad on suuremalt jaolt wananenud nii, et karta on, et meie laewastik hoopis kokku sulab, kui uusi juurde ei ehitata. Wabariigi Walitsuse poolt on esitatud seaduseelnõu laewade ehitamise toetamise kohta. Rahaasjanduse komisjon on seda seaduseelnõu läbi waadanud ja wastu wõtnud. Selle seaduseelnõuga tahetakse peajasjalikult seisma panna metsade maharaiumine, mis laewaehitamise jaoks kõlbulik on. Peale selle saawad laewaehitajad, kes endid üles annawad enne teatawat tähtaega, kindla ja alandatud hinnaga metsamaterjaali. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ette-

paneku seda seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

J. Tõnisson (rhw.): Austatud Riigikogu liikmed! Eelnõu iseenesest on wäga sümpaatlik. See on õieti meie rahwusliku majanduse eeskawa ja seab meile üles tähtsa nõude. Kui meie oma laewastikku suurendame ja kui meil wõimalik on selleks oma metsi ära kasutada, et laewaehitusele hoogu anda, on wäga hea, aga tee, millel seda wastutulekut ja kergitust laewaehitusele tahetakse muretseda, on wõimatu. See seadus wastab wana Peeter Suure seadusele. Sel ajal olid ka laewaehituseks metsad määratud ja neid metsi tohiti siis ainult laewaehitamiseks raiuda. Nüüd tullakse meil selle peetriaegse seadusega, et nüüd kindlustada laewaehitajatele metsi wiie aasta peale. Ülepea on meil tung otsekui rahwuslikuks likwidatsiooniks, mitte ainult walitsuses, waid ka rahwa laialistes ringkondades olemas. Meie näeme, et tormijooks meie metsade peale suureneb. (Wahelhüüe pahemalt poolt: Meie küll ei jookse!) Noh, praegu teie nii kaugel küll weel ei ole; kui oleksid aga ärewamad ajad, küll teie tuleksite ka ja nõuaksite, et igale perekonnale peaks muretsema kütte koju weel riigi kulul! Igatahes on aga nüüd laialiselt walitsemas arwamine, et riigimets — see on üks niisugune suur allikas, kust igauks tarwitseb ainult ammutada. Meie oleme kuulnud igalt poolt protestisid, et puude saamises küllalt ei tulda wastu. Maal ja linnas kaebawad kõik, et ei ole küllalt wastutulekut metsade peawalitsuse poolt, ei lasta rohkem raiuda, kui seal teatawate raieringide järele lubatud on jne. See on aga weel õnn, et meie metsade peawalitsusel ja metsawalitsuste kõrgematel esitajatel arusaamist on, et meil tuleb oma rahwuslikku tähtsamat warandust, oma metsatagawara kaitsta ja hoida tulewiku jaoks. (Wahelhüüe pahemalt poolt: Aga parunitele lubati küll raiuda!) Ega neile ei antud rohkem, kui raieringkondade järele lubatud on! Meil ei ole aga mitte ainult seda tarwis silmas pidada, et nüüd raieringkondi tuleb aluseks wõtta. Kui meie metsa eksploateerime, siis tuleb meil ka seda arwesse wõtta, et metsad tõesti kättesaadawad oleksid oma puutagawaraga nendele, kellel puid hädasti tarwis on. Seal on tõesti õigustatud maameeste soow, et nemad saaksid tarbe- kui ka põletispuid.

Kui teie nüüd panete teatawad ringkonnad metsa kinni eriotstarbete jaoks, siis on teised õieti sunnitud ootama, ei tohi puid mitte saada sealt piirkonnast, waid peawad kaugelt omale puid tooma, kuna neil mets ukse all seisab. Sellepärast on see seaduseelnõu sarnases ulatuses ja mõttes, nagu siin § 3, 4 ja isegi 5 kõneleb, wastuwõtmatu. Meie ei wõi laewaehitajatele nii wastu tulla, et meie wiieks aastaks paneme nende jaoks terwed metsad kinni. Metsade peawalitsusest wõite teie andmeid saada, kuidas seal on katsetatud wastu tulla laewaehitajatele, on müüdnud kindla hinnaga laewaehituseks materjaali; siis on wõistlus toime pandud, kus ainult laewaehitajad omawahel wõistlewad ja mitte teised; on selle juurde siis sajaprotsendilisest lisahinnast alla mindud ja on taksihinnale kõigist 50% juurde pandud. Kuid ei ole ikka weel ostjaid. Nüüd nõutakse, et jäetaks metsad ootama, kunni laewaehitajatel waja tuleb. Kinni pannakse 10 wersta kaugusel mererannast kõik kõlbulikud metsad, siis jõgedeäärsed metsad. Kas see siis tõesti käib meie majanduspoliitikaga kokku, et meie üksikute tööharude jaoks teiste õigustatud nõudmisi seisma paneme lihtsalt sellepärast, et seal siis mõni jõukas laewaehitaja oma waliku järele wõiks wõtta, niipalju kui tahab?! See ei ole mitte kellegi majanduspoliitika! (O. A m b e r g (kristl.): Laewu on tarwis!) Laewu on tarwis ja sellepärast anname ka neile puid! Panen sellepärast teisel lugemisel ette, et meie 2-st, 3, 4, 5 paragrahwi teisiti redigeeriksime ja ütleksime, et laewaehituse kohale lähedal olewatest metsadest, mis mitte kaugemal kui 10 wersta, müüakse kõlbulikka puid eestkätt laewaehitajatele. Siis wõib weel tähendus wõi märkus sinna juurde tulla, et juhtumisel, kui laewaehitamiseks äramärgitud kõlbulikud puud 3 aasta jooksul ostjaid ei leia, müüakse need ära üldisel alusel. Meil on siis wõimalus laewaehituseks saada kõige paremaid puid 3 aasta jooksul. Ei ole aga mitte tarwis, et terwed metsad kinni seisawad laewaehitamise otstarbeks, waid metsade peawalitsus jätab sündsad puud, mis asjatundjate poolt ära märgitakse ja mis laewaehitamiseks kõlbulikud, seisma 3 aasta jooksul. Siis wõib teisi puid müüa teistele ja nii ei ole meil tarwis neid puid wõileiwa eest ära anda, waid siis wõiwad laewaehitajad tarbekorral omawahel kas wõi wõistelda. Ja sellega oleks kindlustatud laewaehitusele tar-

wilik puumaterjaal, ilma et aastate kaupa seisaksid metsad, et neisse keegi puutada ei tohiks. Peeter Suure eeskujul, kel oli suur Wenemaa käes, kus wõis omal wiisil ehitada, Peetri mõõdupuud tarwitada meie ei wõi! Kui teie seda katsute, siis näete, et selle all kannatab üksikute tööharude edenemine!

O. A m b e r g (kristl.): Austatud Riigikogu liikmed! Siin tähendas härra arundja alguses, kui ta wõrdles meie laewade hulka teiste riikide laewade hulgaga, et meil iga tuhande inimese kohta tuleb 15 registertonni, kuna meie naabril, kes üle mere elab, Rootsimaal, 180 olemas on. (J. Tõnisson (rhw.): Kas Teie arwate, et seal seda wiisi metsi anti?) Ma ei ole weel lõpetanud, härra Tõnisson. Siit on näha, kui wähe meil Eestis siiaajani laewandus on arenenud. Meil on peaaegu pool sellest mererannast, mis wõrreldes Saksamaal on. Aga meie näeme, et meie laewade poolst kaugel taga seisame, kui Saksamaa. Ja on arusaadaw, et meie peame tulewikus suurendama laewandust, peaaesjalikult rannalaewade näol. Ja meil on teada, et meil rannalaewu ehitatakse metsamaterjaalist. Kui siin härra Tõnisson tähendas, et siin on Peeter Suure aegse seadusega tegemist, siis selles mõttes, et ta siin liiga laialdaselt on wõetud, olen ma härra Tõnisson'iga ühes nõus. Aga nii kitsendada seda ka ei wõi, nagu härra Tõnisson siin tähendas. (J. Tõnisson (rhw.): Ütelge, mis pärast ei wõi?) Meil ei jätkuwat nii palju metsi. (A. Weiler (töer.): Kristlik waim ei suuda seda lubada.) Ma toon ühe nähtuse, kuidas laewaehituse selts „Lennuk“ senniajani, kui seda seadust ei olnud, seda kurjasti tarwitas ja sellepärast on just tarwilik ära normeerida metsa andmist, muidu tuleb niiviisi wälja, et need männid, millest saaks wäga häid laewu ehitada, lõigatakse laudadeks ja saadetakse wäljamaale. Wiis aastat ei ole mitte liig pikk aeg, sest puud tulewad ära märkida, mis laewaehitamiseks kõlbulikud on. Meie teame, et kui mets wabaks on antud, mis siis sündida wõib. Näituseks oli Pärnu rannas „Lennuk'ile“ suur hulk metsa laewaehituseks antud, see laewaehituse selts aga ehitab kõigest 2—3 laewa, muu metsa lõikas ta laudadeks ja saatis wäljamaale. (J. Tõnisson (rhw.): Miks teda lasti nii teha?) Waadake, selleks on just seadust waja, et tulewikus see asi enam ei korduks. (J.

Tõnisson (rhw.): Seda võiks ka takistada ilma selle seaduse ta.) Aga ühte leian ma siin igatahes ebaloomuliku olevat, nimelt § 3-as selles seaduses, see on — et laewametsade kasutamise ja järelwalwe jääb metsade peawalitsuse hooleks ja et metsaalade raieringiks määratakse 140—160 aastat. Mina arwan, et see järelwalwe peaks täieliku riiklise kontrolli all olema, sest mujdu peawad ettepanekud metsade peawalitsuse poolt edasi minema teiste walitsuse asutuste poole, kes seda asja juhid ja otsustawad. Ka ei ole see mitte kohane, et metsa raieringiks määratakse 140—160 aastat, see on liiga suur norm, ja teisel lugemisel esinen ma wastawate parandustega.

Juhataja K. Päts: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja H. Koch: Komisjonis oli ka selle kohta läbirääkimisi, ja ma pean siin tähendama, et ei ole mitte kawatsusel terwet metsaala kinni panna, waid siin on kaitseks § 9, kus on tähendatud, et laewametsadest raiumiseks määratud, kuid laewaehituseks märkimata puud võib metsade peawalitsus riigi metsamüügi kohta makswatel üldistel tingimustel ära müüa. Nii on ainult üks osa metsast, mis selle tähtajani kinni on pandud. Kui aga nüüd seda tähtaega ei oleks, waid nagu tähendati, et laewaehituseks peaks materjali saama iga aasta jooksul, siis võib juhtuda, et laewaehitajad jääwad ilma. Nendel motiividel panen ma ette, seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja K. Päts: (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja H. Koch: Panen ette seda seadust II lugemisel arutusele wõtta ilma, et kolmepäewalist tähtaega ära oodata.

Juhataja K. Päts: On ettepanek tehtud, et ilma 3. päewalise tähtajata selle seaduse II lugemisele asuda. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

22. Seadus mõnede muudatuste kohta ärimaksu-seaduses — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja W. Linna-mägi: Austatud Riigikogu liikmed! Mina algaksin oma lühikest

kõnet nende sõnadega, mis on öeldud 1890 aastal Saksa riigipäewal ärimaksuseaduse muutmise puhul rahaminister Michel'i poolt ja nimelt: et mitte ükski maksuseadus ei nõua hädalisemalt reformi, kui ärimaksuseadus. See maksab ka täiel mõõdul meie ärimaksuseaduse kohta. See on sarnane küsimus, et kui tema üle tahaks ümmargust ülewaadet tuua, siis peaks pikema referaadiga esinema. Ma ei mõtle aga seda teha, tähele pannes aja nappust, aga ometi ei saa sest mööda, et lühidalt kokku wõtta neid aluseid ja põhimõtteid, mille peale ärimaks on rajatud; see on tarwis selleks, et minu öeldud sõnad ärimaksu hädalise reformi kohta mitte palja sõnadena ei tunduks. Kui oma lühikeses kõnes tahan tuua lühikest ülewaadet, siis pean tähendama, et ärimaks on niiwõrd keeruline oma konstruktsiooni poolest ja segane pärastiste muutuste tõttu, et wäga raske on lühikeses kõnes tema üle õiget aimet anda inimestele, kes seadust mitte ei tunne. Kui minu kõne tagajärjel siiski mitmele segaseks jääwad mitmed küsimused ärimaksu suhtes, siis palun mind wabandada. (Naer pahemal pool ja keskel.) Ma jagaksin ärimaksu suhtes oma kõne 3. osasse: ärimaksuseadus kunni ilma sõjani, siis ärimaksuseadus ilma sõja ajal, Wene walitsuse ajal, ning ärimaksuseadus meie ajal. Ärimaksu alla käisid kõik kaubandusettewõtted, krediitasutused, kinnitusseltsid jne. Teiseks tööstusettewõtted ja asutused: wabrikud, tehased, töökojad ning kolmandaks isiklikud ärilised ettewõtted ja asutused. Ärimaks seisab koos põhiärimaksust ja täiendusmaksust. Põhiärimaks on patentide wõtmisega ette äramaksetaw. Täiendaw ärimaks langeb kahte liiki: maksuks, mis on kohustatud maksma awalikult aruandwad ettewõtted ja maksuks ettewõtete pealt, mis mitte ei ole kohustatud awalikult aru andma. Omakord on täiendaw ärimaks aruandwate ettewõtete pealt jagatud kahte osasse: kapitaalimaks ja protsendiline puhaskasumaks. Niisama kahte osasse langes täiendaw ärimaks mitte aruandwate ettewõtetele: täiendus jaotusmaks ja protsendiline puhaskasumaks. Isikliku ärimaksu alla käisid börsemaalid, kaupmehesellid jne. Põhiärimaksu suhtes oli riik jagatud 4. klassi, peale pealinnade, mis 5. klassi sünnitasid. Maakohtade ja linnade ärajagamise klassidesse olenes ära teatud maakoha rahwaarwu tihedusest ja selle maakoha tööstuslisest-kau-

banduslisest arenemisest. Nõnda näituseks, oli Tallinn 2. klassi alla arvatud, kuna teised linnad, nagu Tartu, Pärnu ja Wiljandi ja suurem osa meie maakondi 3. klassi alla kuulusid, ning ülejäänud kohad kuulusid 4. klassi alla. Klassidest ära rippudes oli põhiärimaks kas suurem ehk vähem kõige kaubandus-tööstusettevõtete juures, peale I järgu kaubandus ning I—V järgu tööstusettevõtete, mis ühesuuruse põhiärimaksu all olid, klasside peale vaatamata. Peale selle jagati kõik kaubandus-tööstuslikud ettevõtted liiki desse wõi järkudesse, tähele pannes nende rahaliste läbikäikude suurust, mille mõõdupuuks on wastawates juhtumistes üüri suurus, mis äriruumide eest maksetakse, spetsiaal maksude suurus, näituseks trahteritemaks linnade heaks jne. Kaubandusettevõtted olid jagatud 5. järku. Nii sama tööstusettevõtted on jagatud järkudesse teatud tundemärkide järele, peasjalikult aga tööriistade ja masinate arwu, ning töolistearwu järele, ka produkt-siooni suuruse järele, 8 liiki. Esimese liigi kaubandusettevõtete alla käiwad suurkauplused, kaupade kokkuostmised üle 300.000 rubla aastas, krediitasutused, kus põhikapitaal üle 200.000 rubla. Samuti kinnitusettevõtted, kus kapitaali üle 200.000 rbl. Komisjoni ja transport kontorid, trahterid ja apteegid, kui nende ruumide üür on üle 5.000 rbl. aastas. Saunad pealinnades, kui numbrikambrite arw on üle 10, hanked ja töövõtted summa suuruses üle 200.000 rbl. jne.

Teise liigi alla käiwad kaupade kokkuostmised üle 50. tuhande kunni 200. tuhande rublani aastas jne., trahterid, möbleeritud toad ja muud. Kolmanda liigi alla käiwad kokkuostmised 10—50 tuhande rublani aastas, ühe sõnaga wäikekauplemise krediitasutused põhikapitaaliga üle 5—10. tuhande rublani, siis apteegid, kus üür mitte ei ole üle 1000 rubla aastas ja teatud järgu saunad jne. Neljas liik wäikemüük ruumidest, millel toa nägu ega tähendust ei ole, siis weel kauba kokkuostmised kunni 10.000 rublani, krediitasutused kapitaaliga kunni 10.000 rbl., sissesõiduhoowid ja öömajad jne. Wiienda liigi alla käiwad: weetaw kong ja kandekaup.

Tööstusettevõtetest käiwad kõik wabrikud I liigi alla ja tehased töolistearwuga üle 1.000, ehk jälle töolistearwuga üle 500, siia hulka tulewad arwata puuwillawabrikud jne. muuseas ka tubakawabrikud. Tubakawabriku töolistearw ei ole mõõdu-

andew, waid produktiooni arw. Teise liigi alla wabrikud, tehased, mäekaewandused ja muud ettevõtted, töolistearw — 500—1.000 ja siis ka weel wäiksemad, kas töolistearw 200—500, muuseas ka tubakawabrikud, kes panderollisid ära pruugiwad aastas üle 200—300 tuhande rublani. Kolmanda liigi tööstusettevõttes on töolistearw 200—300 ja weel wäiksema arwuga tööliste juures, näituseks tikuwabrik üle 50 töölisega; tubakawabrikud, kes pruugiwad panderollisid mitte üle 100—200 tuhande rubla aastas. Neljanda liigi alla käiwad kõiksugu wabrikud ja ettevõtted töolistega üle 50—200-ni, aga kui neil mehaanilisi abinõusid pruukida on, siis üle 25—200 tööliseni jne. weel terve rida wäiksemaid tööstusi. Wiies liik on kõik wabrikud töolistearwuga mitte üle 15—50 ja isegi 10—25 tööliseni, muuseas ka tubakawabrikud, kes mitte üle 30 tuhande rubla panderollisid ei pruugi. Kuues liik — tööstusettevõtted töolistearwuga, kui mehaanilisi abinõusid ei ole, 9—15, ehk jälle 7—10, kui mehaanilised abinõud on. Seitsmes liik on kõiksugu ettevõtted, töökojad töolistega 4—9, ehk kui mehaanilisi abinõusid on, 4—7. Kõik neid liigitamisi on tarwis selleks, et ära määrata kuhu liiki ettevõtte põhiärimaksu poolest kuulub. Põhiärimaksu määrad ise olid I liigi ettevõtetele 500 rbl. aastas, nüüd on see summa 15.000 margani kerkinud. II liigi ettevõtete pealt oli Tallinnas määratud 100 rbl., nüüd — 3.500 marka. III liigil 30 rbl. ja nüüd — 750 marka jne. Tööstusliste ettevõtete I liigi põhiärimaks oli 1.500 rbl., nüüd 30.000 marka ja wäiksemate pealt palju vähem. Äri põhimaksule wõis juurde lisada enne 50%, nüüd 100% linnade omawalitsuste heaks. Kõik kaubandus-tööstuse ettevõtted käisid ärimaksu alla peale nende, mis otsekohe on üles loetud ja ette nähtud ärimaksu-seaduse § 453 ja neid on üles loetud terve pikk rida ja koondatud seaduses 59 punkti alla kokku. Kui nüüd järele waadata, mis sugused ettevõtted ei käi maksu alla, siis wõiks neid grupeerida järgmiselt: kõik ettevõtted, mis ei aja mitte ärilist kasu taga, nagu riigi kasuks töötawad ettevõtted, töökojad, tehased, ei käi maksu alla, siis kõik rahwa heakorra mõttes asutatud ettevõtted, nagu linnades weewärgid, walgustus jne. siis terwishoiu mõttes ettevõtetud asutused: sanatooriumid, tapamajad, laboratooriumid, haigemajad jne. Siis wõiks nimetada weel üks liik ette-

wõtteid, et põllutööd edendada, näituseks, wabastatud on kõik põllutööriistade ladud, koduse käsitöö ladud jne. Ühe sõnaga, wabastatud ärimaksu alt oli suurem hulk põllumajapidamisega ühenduses olewaid abietewõtteid, mis oma ehk renditud maa peal asusid ja oma põllumajapidamise ehk ka läheda ümbruse saadusi esialgselt ümber töötasid. Näituseks telliskiwitehased, sawitööstused, lubjapõletamine, tärkliwefabrikud, piimatalitused, wõiwalmistamise kohad jne. Kuid siiski oli neile piir pandud: neil ei tohtinud üle 20. töölise olla.

Peale selle wabastati maksust wäike-tööstuse edendamise sihis kõiksugused tööartellid ja ühisused, kui nende kapitaal mitte üle 10.000 marga ei ulatanud ja töölisterw mitte üle 4. Edasi on wabastatud lõbustusasutused, nagu teatrid jne. Peale selle weel need ettewõtted, mis ärimaksust wabastatud oma põhikirja alusel, näituseks meil nüüd põlewkiwitööstus. Äritunnistus wõi patent pidi wõetud saama iga üksiku ettewõtte jaoks ning see tunnistus andis luba ilma juurdemaksuta pidada mõnda ladu. Niisama pidi wõetama tunnistus iga hanke jaoks. Täiendus ärajaotawa ärimaksu alla käisid need ettewõtted, mis mitte kohustatud ei olnud aru andma. Wabastatud olid sellest maksust wäiksemad äriettewõtted, näituseks kaubandusettewõtted — neljandas ja wiien-das liigis ja tööstusettewõtted seitsmen-das ja kaheksandas liigis, peale selle weel need tööstusettewõtted, mille puhaskasu aastas ei olnud suurem kui 200 rubla. See on teise klassi kohta. Linnades ja maakondades, mis kõrgema wõi madalama klassi alla olid arwatud, oli kõrgem ehk madalam puhaskasu summa, mis wabastas ärimaksu alt. Täiendusärimaks wõi jaotusmaks määrati kindlaks seadusand-lisel teel iga kolme aasta kohta üldise summana terve riigi kohta. Summa jagamine kubermangude järele wõeti ette rahaministri kinnituse otsekoheste mak-sude departemangu poolt. Kubermangu-des jagas seda maksusummat ära kame-raalhoow, kubermangu ärimaksu üldkom-misjon ja maksujaoskonnad, tähele pan-nes üksikute maakohtade kaubanduse ja tööstuse edendamist. Nõnda oli see maks siis üksikus maakonnas ühes suurem ja teises vähem. Kogu maakonna wõi linna peale langew summa jagati maksuna üksi-kute äride ja ettewõtete wahel proportsio-naalselt puhaskasu summale. Kui äri-maksu ligemalt waadata, siis peab ütlema,

et see ei ole muud, kui klassifitseeritud tulumaks. Seadus jagab riigisolewad ette-wõtted, maakohti tähele pannes, klassi-desse, üksikud ärid ja ettewõtted liiki-desse ja gruppidesse ja katsub iga liigi ja grupi kohta õiget tulu kätte saada. Selle tulu kättesaamiseks on terve rida norme ja wäliseid tundemärke, mille najal peab wõima otsustada üksiku äri tulutoowust. Maks ise on wäga mitmeastmeline: pro-gressiivne ja protsentuaalne. Wälis-tundemärkide järele maksustamine patendi-süsteemi alusel ei ole iialgi õiglane ja pahemal juhtumisel wõib niisugune seisukord kujuneda, et nõrgema ettewõtte peale tugewam maks langeb. See seadus oli kujunenud enne sõda süsteemiks, mis tulumaksu aset täitis ja sel ajal, enne tu-lumaksu sisseseadmist kohane oli. Mak-suseadust, mis nii keeruline, nagu meie ärimaksu-seadus, ei wõi mitte niiviisi muuta, et tema üksikud osad saawad wälja jäetud ja nende asemele teised pan-dud, mis kooskõlas ei ole seaduse põhi-mõtetega. Sel wiisil wõib wäga kergesti terve süsteem ära kaotatud saada ja sea-dusele enesele augud sisse jääda. Wene ilmasõja ajal ja pärast ajutise walitsuse ajal tehti seda sagedasti, et seaduse üht-lust rikuti. Muudatuste sihiks, mis sõja jooksul ette wõetud, oli wõimalikult palju maksusid kätte saada. Siis ei murtud pead, kuidas see kooskõlas oleks ärimak-su-seadusega. Sõjaajal ettewõtetud muu-datused laiendasid kõige pealt ärimaksu nende maakondade peale, kus seda enne ei wõetud ja tõmmati ärimaksu alla need ettewõtted ja asutused, mis enne wabas-tatud. Kinod, tsirkused ja teised lõbus-tussaalid, mis senni maksust wabad olid, pandi nüüd maksu alla. Peale selle muu-deti mitmeti maksuwõtmise korda. Kuna enne uuesti awatud ettewõtetest käisid maksu alla ainult need ettewõtted, mis juba 1. aprilliks aasta olid olnud, pandi uus kord maksma, et kõik ettewõtted kohe asumise aastal maksu alla saaks pandud. Siis wiidi terve rida ettewõt-teid põhiärimaksu suhtes madalamast jär-gust kõrgemasse järku ja maksunorme märksa kõrgendati. Kõige suurem muu-tus aga, mis minu arwamise järele kui-dagi õnnelik ei olnud, oli see, et ära kaa-tati täiendus-jaotusmaks. Kuna isiklik ärimaks loomulikult ära kaotada tuli tu-lumaksu sisseseadmise-ga, siis ei oleks tohtinud seda teha täiendus-jaotusmaksuga, sellega löödi ärimaksu süsteemile suur auk. Enne sõda oli pearaskus ärimaksu

juures just täiendus-jaotusmaksu alal ja protsentuaalselt puhaskasumaksu maksid need tugewamad ettevõtted, kes tulu sel määral rohkem said, et nemad võisid ka rohkem maksta. Selle ärakaotatud jaotus-ärimeksu asemel tõsteti märksa puhaskasumaksu ja muudeti see pea maksuallikaks, kuna tema enne oli kõrvalise tähendusega, näituseks, enne äri, kelle puhaskasu mitte suurem ei olnud, kui 20 korda suurendatud põhiärimeks — protsentuaalse puhaskasumaksu alla ülepea ei käinud ka. Seadusandline tehnika Kereński ajal lonkas õige suuresti. Näituseks, selle asemele, et ümber redigeerida need paragrahvid, mis otsekohe protsentuaalsest puhaskasumaksust rääkisid, nimelt paragrahvid 570—574 ärimeksu-seaduses, kaotas 1917 a. muutus need paragrahvid täiesti ära ja nende asemel toetati nende paragrahvide peale, mis täiendus-jaotusmaksust räägivad, kuna täiendus-jaotusmaksu ärakaotamisega just need paragrahvid ära kaotatud oleksid pidanud saama, mis seda maksu käsitasid. Tehti siis ümber pöördult. Need olid juba segadused ja eksitused, mis ärimeksu käsitamise mõttes teatud raskusi sünnitasid. Meie Eesti valitsuse ajal ettevõtetud ärimeksu muutmine ja täiendamine kannab täiesti juba juhuslist laadi ja, võib ütelda, on ärimeksu-seaduse täiesti ja lõpulikult ära seganud ja niisugusel kujul nagu praegu, on teda võimatu käsitada maksuaparaadil enesel, ja ka maksu maksjal on raske aru saada, kas tema käest maksu õieti nõutakse ja kuipalju temal maksta on tarvis. Meie ajal ettevõtetud muudatused kaotasid ära palju kergendusi, mis olid ette nähtud põllutöö edendamise sihis, põllutöö abiettevõtetele kaotati maksukergendused ära, niisama ka koduse käsitöö edendamiseks jne. Ainult need ettevõtted, kus perekonnaliikmed ise töötasid, wabastati maksu alt, kuna enne võis 2 palgalist töölise pidada ilma ärimeksu maksmata. Suuri kitsendusi tehti ühistegeliste ettevõtetele, wastastikustele kinnitusseltsidele, jne., kuna ennemalt nendest ainult need maksu alla käisid, kelle põhikapitaal oli üle 10.000 rubla. Niisama piirati ka kõikisugu põllutöö abiettevõtteid, näituseks, telliskiwifabrikud, lubjapõletamine, sawitööstused jne. sellega, et võisid maksust wabad olla ainult need, kus palgaliste töölise arw mitte üle 4 ei olnud, kuna Wene ajal kõik need, kus mitte üle 20 töölise ei olnud. Maksunormisid kõrgendati väga

suuresti. Puhaskasu protsenti tõsteti 9½% pealt 15% peale. Kapitaali maksu tõsteti 20. kopika asemel 100. rubla pealt 1 mk. 100 mk. pealt. Ka põhiärimeksu tõsteti mitu korda, kunni 50 korda kõrgemaks, kui see Wene ajal oli. Iseäraline tendents oli märgata just väikeste ettevõtete põhiärimeksu kõrgendamises. Näituseks 5. liigi tööstusettevõtetele tõsteti 40 korda — 50 rubla pealt 2.000 marga peale — aga I järgu tööstusettevõtetele tõsteti ainult 30 korda — 500 rubla pealt 15.000 marga peale —, ja 5. järgu äriettevõtete pealt 20 rubla pealt 800 marga peale, tähendab, tõsteti ka 40 korda. Oleks pidanud wast ümberpöördult olema. Tehniliselt tehti nende muudatuste juures suuri eksitusi, nii et ma ei saa teisiti kui pean mõnda neist ette kandma. Näituseks 31. dets. 1918 a. seadusega muudeti ära § 485, aga tema on veel praegugi erawäljaandes olemas ja teda tarwitatakse alati, sest tema räägib äritunnistuse wäljaandmisest eriparagrahwi põhjal sisseantawate teatelehtede alusel ja nõuab, et kõik muud maksud, ühes äritunnistusega, mis muudeks otstarbeteks määratud, ära maksetakse. 31. detsembril 1918 a. seadusega muudeti õigus muid kohalisi maksusid äride pealt wõtta peale 50% põhiärimeksust. Siis arwati täiesti ekslikult, et on tarvis see paragrahw ülepea ära kaotada. Ja seda ka tehti, aga ometi on see paragrahw praegu tegelikult maksew ja tema alusel saab meil igapäew talitatud. Siis edasi on väga imelikud need muutused, et ärajaotaw täiendusärimeks on meil kolm korda ära kaotatud. (W a h e l h ü ü e: O h o h! E i o l e õ i g e!) Täiesti õige. Meie ajal on seda kaks korda ära kaotatud: 31. detsembril 1918 ja 19. detsembril 1919 a., kuna ta aga enne juba 13. oktoobri seadusega aastal 1917 ära kaotatud oli. Nii et see täiendus-jaotus-ärimeks on kolm korda ära kaotatud. Siis näituseks on selle ärimeksu-seaduse erawäljaandes üks paragrahw täiesti walesti redigeeritud, see on § 534. Selle paragrahwi järele on wabastatud täiendus-jaotusärimeksust IV ja V järgu kaubanduslised ettevõtted ja VII ja VIII järgu tööstusettevõtted ja aurulaewa ettevõtted, mille katelde kogupind mitte üle 300 ruutjala ei ole. Peale selle kõik ettevõtted, mille kasu ei ole mitte üle 200 rubla aastas, on wabastatud puhaskasumaksu alt. Nüüd on selle paragrahwi järele ainult V järgu kaubanduslised ettevõtted ja aurulaewad nimetatud suuruses ja ka veel

öeldud, et ettevõtted, kelle kasu mitte üle 200 mk. ei ole, wabastatud on. Tähendab, maksu alla on wõetud kõik IV järgu ärid ja VII ning VIII järgu tööstus-ettevõtted, mis aga sugugi mitte õige ei ole, sest wiimased ettevõtted on ka praegu ärimaksu alt wabad. Erawäljaanne toetab 2. mai 1916 aasta seaduse peale, kuna see tõesti muutis ainult I punkti, nimelt selles mõttes, et kõik uuestiawatud ärid käiwad ärimaksu alla, kuna nemad enne ei käinud. Siiski muutused, mis on tehtud, ei ole nimetatud paragrahwi sisse wõetud. (J. Parik (põl.): Kahju!) Missugust labast wahelhüüet Teie tarwitate. (Üldine naer.) Ega teie siia nalja tegema ei ole tulnud, teie ise kui jurist peaksite natuke rohkem seadusi tundma. 9. jaanuari 1919 a. seadus muutis küll seda selles mõttes, et kõik ettevõtted, mis aurulaewu ja teisi mootorlaewu jne. peawad, pandi täiendus-ärimaksu alla, kuna nemad enne wabad olid. See muutus on wälja jäetud, kuid need muutused on sisse wõetud, mida keegi ei ole teinud ja see seadus saab sedawiisi hoopis walesti käsitatud. Siis on maksuaparaat mõndapidi muudetud, kuid see muutmine on käinud seda teed, et wanad orgaanid ei ole ära kaotatud, waid uued on üles ehitatud, mis aga mitte wanu asutusi täiesti ei kaota ja ei käi üksi selle maksu kohta, waid ka teiste maksude kohta. Näituseks on meil loodud ärimaksu peakomitee. (Wahelhüüe J. Reesen'i (kom.) poolt publikumi hulgast.)

Juhataja K. Päts: Palun publikumi mitte kõneleda!

Aruandja J. Linnamägi: Selle peakomitee alla käiwad kõik maksud, ka ärimaks, kuid kusagil seaduses ei ole ometi öeldud, et on muudetud saanud need tsentraal ja ka kohalised ärimaksu orgaanid, mis ennemalt olemas olid. Muidugi wõib mõista, et peakomitee täidab endise otsekoheste maksude departemangu aset, ometi on komitee käes ka endiste kohapealsete asutuste funktsioonid, aga selget ülewaadet ei ole, mis asutus millegi endise asemel on astunud. Näituseks ei ole peakomitee seaduses ette nähtud, kuidas peawad walitud saama ärimaksu maksjate esitajad. On ainult öeldud, et wastawate maksuseaduste alusel, siis tähendab nende endiste ärimaksu keskorgaanide alusel, mis ometi ära kaotatud peaks olema. Wõiks veel

wäga palju rääkida sarnastest asjadest, kuid aitab. Käesolewas seaduseelnõus ettevõtetud muudatuste kohta on ülewaade antud seletuskirjas. Need muudatused sihiwad selle peale wälja, et ärimaksu-seadusele enam-wähem wõimalikult endist ilmet anda ja peale selle ära kaotada neid endise aja jäänusi ja ülekohtusid norme ning segaseid mõisteid, et seda seadust natukenegi puhastada ilma-asjata ballastist, et seadusesse rohkem selgust saaks. Kõik rahalised summad, mis wälistundemärkidena seaduses figureeriwad, ja praegu ajast täiesti on maha jäänud, tõstetakse selles seaduseelnõus wiiekümnekordseks ja arwatakse markadesse, endiste rublade asemel. Praegu on niisugune ebamäärane seisukord, et näituseks hankede juures, kus summa kõiges paarikümne tuhandeni ulatab, peab palju suurema summa põhiärimaksuks ära maksma, kui äri puhaskasu seda lubab. Peale selle on tagasi tulnud nende kergenduste juurde, mis seadus wõimaldab põllutööstusele iseäranis ühispiimatalituse alal. Kergendusi on tehtud sel teel, et ainult need tarwitajate ühisused saaksid maksu alla käima, kelle põhikapitaal ulatab üle 500.000 marga. Sarnaseid ühisusi oleks andmete järele kunni 20, kuna terwe rida teisi vähemaid selle seaduse alt wälja langewad. Niisama langewad selle seaduse wastuwõtmisega ärimaksu alt wälja kõik ühispiimatalitused, nende suuruse ning töölistearwu peale waatamata. Siis edasi on weel ette wõetud muudatusi suuremate ettevõtete ärikulude juures. Siinamaani olid kohustatud ettevõtete direktorid jne. ärimaksu maksma palga pealt, mis üle 60.000 mk. aastas ulatas. Enne oli see norm 10.000 rubla. Et kõik suuremate ettevõtete juhtijad üle 60.000 marga aastas palka saawad, on kõigil teada ja nende palk langeb selle läbi peaaegu terwena ärimaksu alla kui tulu, kuna tegelikult see ärikulu on. Selles seaduses on ette pandud seda normi kõrgendada 180.000 margani aastas, mis enam tegelikule elule wastab kui endine norm. Siis edasi oli weneajal lubatud laenatud ärikapitaali pealt maksta kunni 8% aastas. Et aga praegu tegelikult palju rohkem maksetakse, siis langeb ka seegi protsent maksu alla. Kui enne ärimaksu-seaduses oli ülemnormiks wõetud 8% aastas, siis ainult selleks, et kuritarwitust ära hoida, et ärid ei saaks näidata aruannetes oma laenatud kapitaalide pealt liig kõrget protsentide maksmist. Käesolewas seaduses

on seda ülemmäära tõstetud 12% peale aastas.

Need oleksid lühidalt kokku võttes muudatused, mis käesoleva seadusega tahetakse ette võtta. Pean oma kohuseks juurde lisada, et nende muudatustega on walitsuse esitajad leppinud ja neid ühiselt välja töötanud. Panen ette seda seadust esimesel lugemisel vastu võtta.

Juhataja K. Päts: Riigikogu liikme Reesen'i poolt on üles tõstetud kwoorumi küsimus. Palun sekretääri kwoorumi kindlaks teha. (Helistatakse kõrwalruumides. Sekretäär loeb koosolijaid.) Koosolekul wiibib 54 Riigikogu liiget, sellega on kwoorum koos. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel vastu wõetud.

Aruandja W. Linnamägi: Panen ette kodukorras ettenähtud kolme-

päewalist tähtaega I ja II lugemise wahel ära ootamata asuda järgmisel koosolekul seaduse II lugemisele.

Juhataja K. Päts: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

K. Wirma (sd.): Korra kohta teen ma ettepaneku koosolekut lõpetada, sellepärast, et järgmise päewakorra-punkti juures, kus mina aruandja olen, tuleks ehk pikemalt sõna võtta ja et koosolekut tahetakse lõpetada, siis wõiks arwamisele tulla, et meelega takistusi tehakse.

Juhataja K. Päts: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 2.45 min. päewal.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Päts.**

Abiesimees **K. Wirma.**

Abiesimees **A. Kerem.**

Abisekretäär **W. Pezold.**

